

ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΙΚ. ΓΑΛΑΝΗΣ

**Η ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΛΒΑΝΟΥΣ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΕΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ)**

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1993

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Εισαγωγή	47
Η έρευνα	54
- Κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία	54
- Κατανομές συχνότητων (σε απόλυτους αριθμούς και ποσοστά)	55
Στατιστικές αναλύσεις	61
- Αναλύσεις μεταβλητότητας απλής κατεύθυνσης	62
A. Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με το μορφωτικό επίπεδο	62
B. Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με την ηλικία	67
Γ. Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με το επάγγελμα	70
- Αναλύσεις μεταβλητότητας δύο διευθύνσεων	70
- Οι παράγοντες μόρφωση και ηλικία σε διάφορες ερωτήσεις που υποδηλώνουν στάση.	71
- Οι παράγοντες μόρφωση και φύλο σε ερωτήσεις που υποδηλώνουν στάση.	72
- Οι παράγοντες μόρφωση και τόπος γέννησης σε ερωτήσεις που υποδηλώνουν στάση	74
- Συγκρίσεις με το στατιστικό κριτήριο t-test groups	76
- Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «φύλο» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	76
- Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «τόπος γέννησης» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	78
- Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «τόπος διαμονής» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	78

- Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «παρουσίαση του προβλήματος των Αλβανών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	80
- Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «μισθολογική εκμετάλευση Αλβανών και Βορειοηπειρωτών» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	81
- Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «πρόσληψη Αλβανών και Βορειοηπειρωτών σε θέσεις εργασίας» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	82
- Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «διαφορετική στάση απέναντι σε έναν Αλβανό απ' ότι σε έναν Βορειοηπειρωτή» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	82
- Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «παιδί στο ίδιο τμήμα με Αλβανάκια» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	84
- Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με την μεταβλητή «αντιμετώπιση του προβλήματος» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	84
- Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «συναναστροφή με Αλβανούς» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	86
- Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «γνωστός» ή «συγγενής» Βορειοηπειρωτής με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	86
- Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις ή γνώμη με την μεταβλητή «χαρακτηριστικά ενός Αλβανού» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο	86
- Συγκρίσεις με Chi ²	86
Συγκρίσεις παραγόντων με t-test pairs	88
Συμπεράσματα	92
Γενικές Επισημάνσεις	95
Κατάλογος Πινάκων	97
Επιλογή Βιβλιογραφίας	101

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΑΛΑΝΗΣ

Εισαγωγή

«Πριν από πέντε χρόνια, η Αθήνα γελούσε με το μικρότερο ανέκδοτο: <Αλβανός τουρίστας >. Το χαμόγελο έχει ήδη παγώσει στα χείλη. Η λέξη <Αλβανός > στο νεοελληνικό λεξιλόγιο, τείνει να γίνει συνώνυμη με τον κλέφτη, το βιαστή, τον εγκληματία, όπως η λέξη <Έλληνας >, στο γαλλικό λεξιλόγιο τον προηγούμενο αιώνα»¹.

Προς αποφυγή οποιωνδήποτε παρεξηγήσεων, εδώ πρέπει να διευκρινισθεί ότι όταν γίνεται γενικά λόγος περί Αλβανών, εννοούνται και οι Βορειοηπειρώτες, οι οποίοι είναι Αλβανοί πολίτες ελληνικής καταγωγής και ομιλούν ελληνικά.

Η παράνομη είσοδος μεγάλου αριθμού Αλβανών στην Ελλάδα² και η παράλληλη άνοδος της εγκληματικότητας³ είναι αναμφίβολα ένα

---

1. Αυτά γράφει σε ένα ενημερωτικό άρθρο του το αθηναϊκό περιοδικό ΕΨΙΛΟΝ στις 13.6.1993 με τίτλο: Εγκληματικότητα μεταναστών. Οι νονοί της Αλβανικής μαφίας, σελ. 45 επ. και συνεχίζει: «Ποιος δεν φοβάται τους Αλβανούς; Ολόκληρη η ελληνική κοινωνία ανακαλύπτει με φρίκη ότι εδώ και δύο χρόνια έχει εισβάλει στο έδαφός μας μια πολυπληθής στρατιά «ζυπόλητων», «πεινασμένων», «τροφίμων των φυλακών του Αλία», η οποία κλέβει, βιάζει και σκοτώνει όποιον βρεθεί στο διάβα της. Η αστυνομία είναι ανύπορη να αντιδράσει. Αναλαμβάνει ο στρατός, που μπορεί και με τα μέσα που διατίθενται (...). Και τέλος, την υπόθεση παίρνει στα χέρια του ο ίδιος ο ένοπλος λαός. Όχι μόνο στα μακρινά και εγκαταλειμμένα μεθοριακά χωριά, αλλά εδώ στο κέντρο, δίπλα στην πρωτεύουσα...» (σελ. 46).

Την εμφανή παρουσία των Αλβανών φυγάδων στο κέντρο της Αθήνας υποδηλώνει και η απάντηση στο ειρωνικό ερώτημα: «Ποια είναι η πρωτεύουσα της Αλβανίας;». Και η απάντηση: «Η Πλατεία Ομονοίας».

2. Σύμφωνα με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης μέσα στο 1991 αυτοί που πέρασαν τα ελληνοαλβανικά σύνορα με νόμιμο τρόπο ήταν 154.000 άτομα εκ των οποίων 21.500 ήταν Βορειοηπειρώτες.

3. Το 1991 ήταν η πρώτη χρονιά μαζικής εισόδου Αλβανών στην Ελλάδα. Στο τέλος αυτής της χρονιάς τα στατιστικά στοιχεία της βαριάς εγκληματικότητας (φόνοι, κλοπές, ληστείες) εμφανίστηκαν πράγματι αυξημένα κατά 25%, σε σχέση με τα αντίστοιχα

φαινόμενο το οποίο έχει πάρει τα τελευταία χρόνια μεγάλες διαστάσεις στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας.

Καθημερινά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κάνουν λόγο για μαζική είσοδο Αλβανών στη χώρα μας, για βιαιοπραγίες και συγκρούσεις μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών και σε αρκετές περιπτώσεις μεταξύ των ίδιων των Αλβανών⁴.

του προηγούμενου χρόνου. Αυτό όμως δεν οφείλεται στους Αλβανούς, όπως έντεχνα επιχειρήθηκε από πολλούς να παρουσιαστεί στην «κοινή γνώμη». Άλλωστε μία αντίστοιχη αύξηση στις στατιστικές για την εγκληματικότητα παρουσιάστηκε και το 1988 σε σύγκριση με το 1987 χωρίς να προκληθεί καμία ανησυχία και ακολούθησε μία μείωση το 1989. Σχετικά με τους απόλυτους αριθμούς από τις 47 ανθρωποκτονίες που καταγράφηκαν το 1991, μόνο 10 διαπράχθηκαν από αλλοδαπούς γενικά (βλ. επίσης Karydis, V., 1992, S. 99). Άλλωστε, στην Εγκληματολογία είναι γνωστή η προβληματική σχετικά με την εγκληματικότητα των μεταναστών (βλ. π.χ.: Albrecht, P.-A., 1983, Albrecht, P.-A./Pfeiffer, Ch., 1979, Grueber 1969, Hamburger, 1983, Hamburger/Sevs/Wolter, 1981, Kaiser, 1974, 1980, 1983, Kuerzinger, 1982, Nauck, 1983, Richter, 1981, Schueler-Springorum, 1983, Sonnen, 1984, Willmow, 1974, 1985, Flade, 1985) και την στατιστική της εγκληματικότητας (Kriminalstatistik) (ενδεικτικά: Kerner, H.-J., 1985, όπου και σχετική βιβλιογραφία).

4. Ενδεικτικά εδώ αναφέρω ορισμένους τίτλους και αποσπάσματα από τον ημερήσιο αθηναϊκό και τοπικό τύπο της πόλης των Ιωαννίνων.

«Υπό αλβανική κατοχή βρίσκεται η Ελλάδα! Οι ορδές των λαθρομεταναστών έχουν γίνει ο φόβος και ο τρόμος στις πόλεις και την ύπαιθρο. Δολοφονούν, κλέβουν, βιάζονται, πυρπολούν τα δάση» (ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Αθήνα, 24.5.1993).

«Λυμαινούνται τους πάντες και τα πάντα. Σκοτώνουν, ληστεύουν, βιάζουν και λεηλατούν· είναι εξαιρετικά επικίνδυνοι. Ο κόμπος πλέον έφτασε στο χτένι. Επιτέλους διώξτε τους. Οι Αλβανοί λαθρομετανάστες είναι μάστιγα για τη χώρα μας. Να φύγουν όσο το δυνατόν ταχύτερα» (ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ, Αθήνα, 28.9.1992).

«Ο φόβος και τρόμος στα αλβανικά γκέτο. Η πλατεία Ομονοίας έχει χαρακτηριστεί εδώ και καιρό από τις ασφαλιστικές εταιρείες σαν πολεμική ζώνη» (ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Αθήνα, 15.11.1992).

«Άνοιξαν οι φυλακές στην Αλβανία. Στα ύψη η εγκληματικότητα λόγω των φυγάδων» (ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ, Ιωάννινα, 3.12.1991).

«Η αφρόκρεμα των Αλβανών κακοποιών οργανώνεται στην Αθήνα, αλλά υπάρχουν και στελέχη τους στην Ήπειρο και δρουν κυρίως στους νομούς Άρτας και Πρέβεζας» (ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ, Ιωάννινα, 6.12.1991).

«Λαθρομετανάστες-λαθρεμπόριο-δουλεμπόριο-κλοπές-επεισόδια. Χάος στα σύνορα. Οι κάτοικοι ζητούν στρατιωτική φρουρά σε κάθε ακριτικό χωριό για ασφάλεια» (ΠΡΩΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ, Ιωάννινα, 1.11.1991).

«Διάρρηξη Αλβανών και σε σπίτια αστυνομικών» (ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ, Ιωάννινα, 12.12.1991).

«Καταδικάστηκε Αλβανός για κλοπή» (ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ, Ιωάννινα, 14.12.1991).

Πολλές και αμφιλεγόμενες οι γνώμες γύρω από το κοινωνικό αυτό φαινόμενο. Πολλοί αποκαλούν τους Αλβανούς εγκληματίες και εκφράζουν φόβους για την ασφάλεια των κατοίκων κυρίως των παραμεθώριων περιοχών, όπου η διέλευση των Αλβανών είναι συχνότερη.

Η Ελληνική πολιτεία από την πλευρά της επιστρατεύει κάθε δυνατό μέσον, προκειμένου να παρεμποδίσει την είσοδο Αλβανών στη χώρα της. Οι Αλβανοί από την πλευρά τους προσπαθούν με κάθε μέσο να βρεθούν στον «χαμένο παράδεισο». Ζητούν εργασία; κατοικία και χρήματα στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας η οποία πιστεύουν ότι θα αποτελέσει το μεταίχιμο ανάμεσα στην «κόλαση»⁵ και στον «παράδεισο»⁶. Εί-

---

«Η κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να προστατέψει τη δημόσια τάξη και ασφάλεια» (ΠΡΩΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ, Ιωάννινα, 22.12.1991).

«Δεν είναι όμως τα media που συντηρούν το ενδιαφέρον των πελατών τους διογκώνοντας τις «επιδόσεις της αλβανικής μαφίας», γράφει το περιοδικό ΕΨΙΛΟΝ, Αθήνα, 13.6.1993, αλλά στο ίδιο μήκος κύματος κινούνται και οι επερωτήσεις στο εθνικό κοινοβούλιο βουλευτών της αντιπολίτευσης. Σύμφωνα με τους επερωτώντες βουλευτές, η κατάσταση στην πλατεία Ομονοίας, «εγκυμονεί τεράστιους κινδύνους για την υγεία (...) και την δημόσια τάξη» (19.3.1991), βλέπουν παντού «Διαρπαγές και λεηλασίες» (24.4.1991) και καταγγέλουν: «Το πλιάτσικο από Αλβανούς στις παραμεθώριες περιοχές έχει πάρει τρομοκρατικές διαστάσεις» (3.5.1991). Η πρόκληση ανησυχίας μεταξύ των πολιτών, και η πολιτική φθορά υποχρεώνουν την κυβέρνηση ανησυχίας, μεταξύ των πολιτών, και η πολιτική φθορά υποχρεώνουν την κυβέρνηση να ξεκινήσει «επιχειρήσεις σκούπας» με την αστυνομία και σε χαμηλούς τόνους ο Υπουργός εσωτερικών, στις 10.1.1992 υποχρεώνεται να δηλώσει: «Υπάρχουν τάσεις μεγέθυνσης από τον τύπο και άλλους φορείς του κρούσματος εγκληματικότητας των Αλβανών» (ΕΨΙΛΟΝ, 13.6.1993, σελ. 49).

Σχετικά με την εγκληματικότητα των μεταναστών στην Γερμανία, όπως αυτή προβάλλεται από τον γερμανικό τύπο, βλέπε ενδεικτικά: Delgado, 1972, Heine, 1981, Segal, 1981, Meriten, 1986, Maxheim/Simon, 1987, Galanis, G. 1987, 1989, Γαλάνης Γ., 1989α, 1991. Σχετικά με την παρουσίαση της εγκληματικότητας γενικά από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας βλ.: Πανούσης Γ. 1989, Γαλάνης, Γ. 1989β.

5. Την κατάσταση στην Αλβανία, η οποία την περίοδο αυτή συνεχώς χειροτερεύει ο πρόεδρος του κόμματος της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία, της Ομόνοιας, Κ. Ζορμπαλάς, σε ένα άρθρο του την περιγράφει ως εξής: «Στα χωριά δεν υπάρχει γωμί γιατί τα χωράφια δεν καλλιεργήθηκαν και οι φούρνοι των συνεταιρισμών γκρεμίστηκαν(...) Σήμερα στην Αλβανία όλοι γκρεμίζουν και κανείς δεν κτίζει. Όλη η Αλβανία μοιάζει μ' ένα σακκίδιο στην πλάτη, έτοιμη να φύγει...» (ΗΠΕΡΙΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ, Ιωάννινα, 5.12.1991).

Τα αποσπάσματα που ακολουθούν (προέρχονται από μία άλλη ποιοτική έρευνα, η οποία διεξήχθη στα Ιωάννινα την ίδια χρονική περίοδο στην οποία έλαβαν μέρος 10 άτομα και η γλώσσα συνέντευξης βάθους (Tiefeninterview) ήταν η αλβανική, μας δίνουν πληροφορίες σχετικά με το πως οι Αλβανοί που ήρθαν στην Ελλάδα περιγράφουν την κατάσταση στην πατρίδα τους.

ναι ικανοί να διανύουν μεγάλες χιλιομετρικές αποστάσεις με τα πόδια

«Έχω τελειώσει Πανεπιστήμιο (Χημικός). Στην Αλβανία δούλευα σ' ένα εργοστάσιο. Εκεί έκανα αναλύσεις. Επαιρνα 10.000 δραχμές το μήνα. Τα λεφτά δεν έφθναν παρά μόνο για να φάμε και να πάρουμε το πολύ ένα ζευγάρι παπούτσια. Εκεί η κατάσταση δεν ήταν καλή. Εκεί δεν είχαμε ούτε σπίτι. Εγώ παντρεύτηκα και έμεινα με την πεθερά, τον πεθερό και τον κουριάδο μου που ήταν και αυτός παντρεμένος. Το σπίτι μάς το έδινε το κράτος. Είχαμε ένα δωμάτιο, μπάνιο και κουζίνα που τα μοιραζόμασταν έξι άτομα. Πληρώναμε μόνο 500 δραχμές ενοίκιο, ρεύμα και νερό. Συνολικά το μήνα γύρω στις 1.000 δραχμές ήταν όλα τα έξοδα. Τα υπόλοιπα όμως πράγματα ήταν πολύ ακριβά. Εκεί μπορεί να μην πληρώναμε ενοίκιο, όμως είμασταν «νοικιασμένοι» για μια ζωή. Εδώ η ζωή είναι εντελώς διαφορετική. Νιώθω μερικές φορές άσχημα που βλέπω πόσο καλά ζουν οι Έλληνες και πόσο φτωχοί είμαστε εμείς. Από τις εκλογές ελπίζουμε να έρθει μια καλύτερη ζωή. Θα δούμε...»

(γυναίκα 25 ετών, παντρεμένη, ζει στα Ιωάννινα 1½ χρόνο με τον άνδρα της και το ένα της κορίτσι 1½ ετών)

«Στην Αλβανία δούλευα σε ξυλουργείο. Έχω τελειώσει γυμνάσιο. Τα λεφτά που έπαιρνα ήταν 4.000-5.000 δραχμές το μήνα. Τι να μας έφθναν; Εκεί η ζωή ήταν πολύ ακριβή. Ήταν πολύ άσχημα στην Αλβανία, γι' αυτό άλλωστε φύγαμε. Εκεί λεφτά δεν είχαμε, δουλειές πολλές δεν υπήρχαν και ήμασταν κλεισμένοι. Μετά τις επτά η ώρα ήμασταν στα σπύτια γιατί έξω φοβόμασταν να βγούμε. Τι να μας άρεσε από την Αλβανία. Εσείς που είστε νέοι σας αρέσει να σας έχουν κλεισμένους; Εσείς έχετε λεφτά, διασκεδάζετε και είστε ελεύθεροι. Από τις εκλογές περιμένουμε να αλλάξει όλη μας η ζωή»

(27 ετών, αρραβωνιασμένος, μένει 4 μήνες στα Ιωάννινα).

«Έχω τελειώσει το γυμνάσιο. Στην Αλβανία δεν δούλευα. Ο πατέρας μου δούλευε σ' ένα ξυλουργείο. Τα λεφτά δεν μας έφθναν. Έφθναν μόνο για να φάμε, και καμιά φορά ούτε και γι' αυτό. Στην Αλβανία το μόνο καλό ήταν ότι μπορέσαμε να φύγουμε. Ήρθαμε εδώ να ζήσουμε όπως εσείς. Εδώ είναι παράδεισος. Από τις εκλογές περιμένουμε να έρθει καλύτερη ζωή. Να ανοίξουν εργοστάσια, να δουλέψουμε, να παίρνουμε περισσότερα λεφτά και να έχουμε ελευθερία, γιατί στην Αλβανία φοβάσαι να βγεις στο δρόμο και ειδικά αν είσαι γυναίκα» (23 ετών, αρραβωνιασμένη, 3½ μήνες μένει στα Ιωάννινα με τον αρραβωνιαστικό της).

6. Πως βλέπουν οι Αλβανοί την Ελλάδα, μας πληροφορεί το ακόλουθο απόσπασμα:

«Στην Αλβανία βλέπαμε στην τηλεόραση ότι εσείς ζείτε πλούσια. Εμείς εκεί δουλεύαμε μόνο για να ζούμε. Τα λεφτά που παίρναμε ήταν 4.000-5.000 δραχμές το μήνα. Το κράτος μας έδινε ένα δωμάτιο, κουζίνα και μπάνιο, χωρίς θέρμανση και εκεί μέναμε τουλάχιστον 4 άτομα. Με τα λεφτά που παίρναμε δεν μπορούσαμε ούτε να ντυθούμε. Όσο για διασκέδαση εμείς δεν την ξέραμε. Εκεί, μετά τις εννέα το βράδυ έπρεπε να είμαστε σπίτι μας... Από άλλους Αλβανούς που είχαν έρθει στην Ελλάδα βλέπαμε πως γύριζαν στην Αλβανία με λεφτά, ηλεκτρικές συσκευές κ.λ.π. Μας λέγανε ότι στην Ελλάδα υπάρχουν δουλειές. Ήρθαμε εδώ για να βγάλουμε λεφτά και αργότερα να γυρίσουμε στην Αλβανία»

(απόσπασμα από συνέντευξη με Αλβανό).

προκειμένου να φύγουν από τη χώρα τους και να έρθουν στην Ελλάδα⁷.

Επειδή η δημοσιευμένη γνώμη στηρίζεται στην «κοινή γνώμη» ανεξάρτητα από το γεγονός αν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας είναι «δημιουργοί» (κατασκευαστές) απόψεων» ή «ο καθρέφτης των πραγματικών

Κάπως έτσι δεν έβλεπαν και οι αλλοδαποί εργάτες, στις αρχές της δεκαετίας του '60, την Γερμανία;

7. Τώρα κατά εκατοντάδες κρύβονται στα βουνά και τα λαγκάδια, μέσα σε σπηλιές, σε εσοχές βράχων κ.λ.π. σαν τα αγρίμια (...) Τα βράδυα διασχίζουν ερημικές τοποθεσίες με προορισμό τα Γιάννενα, την Ηγουμενίτσα» (ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ, Ιωάννινα, 1.6.1991).

Το «οδοιπορικό» τους στην Ελλάδα, οι ίδιοι οι Αλβανοί το περιγράφουν τόσο ανάγλυφα που δεν θα επιχειρούσα κανέναν σχολιασμό.

«Ήρθα στα Ιωάννινα πριν από ενάμισο χρόνο. Μετά από λίγο ήρθε και η γυναίκα μου ήρθε περπατώντας 120 χιλιόμετρα, από το Φοινίκι ως τις Φιλλιάτες, μέσα στα νερά έγγυος 9 μηνών. Μόλις μπήκε στην Ελλάδα, μετά από δύο μέρες γέννησε. Στην αρχή δεν είχαμε τίποτε. Ούτε λεφτά ούτε σπίτι, ούτε δουλειά. Της γυναίκας μου της είχε κοπεί το γάλα και δεν είχαμε με τι να ταΐσουμε το μωρό. Ζούσαμε με ό,τι μας έδινε ο κόσμος. Ήρθαμε στην Ελλάδα γιατί ξέραμε λίγα ελληνικά και γιατί στην τηλεόραση στην Αλβανία βλέπαμε πως ο κόσμος στην Ελλάδα ζει ωραία. Στα Ιωάννινα τώρα ζούμε καλά, έχουμε σχέση με τους γείτονες και τους βλέπουμε σαν φίλους. Στην αρχή μας κοίταζαν λίγο διαφορετικά. Ίσως να μας φοβόντουσαν. Τώρα όμως πιστεύω μας συμπαθούν»

(25 ετών, άντρας, απόφοιτος δημοτικού και ενός δίχρονου τεχνικού σχολείου).

«Ήρθα στα Ιωάννινα πριν 4½ μήνες περπατώντας από την Αλβανία. Ήρθα στην Ελλάδα γιατί έβλεπα στην τηλεόραση πως εδώ ο κόσμος ζει καλά. Εδώ δυσκολίες έχουμε ώπου να βρούμε δουλειά και ένα δωμάτιο να μείνουμε. Εγώ δεν θρήκα ακόμη δουλειά, ούτε έχω ακόμη πολλές σχέσεις με Έλληνες, εκτός από κάποιους γνωστούς ενός φίλου μου. Με αυτούς νιώθω ωραία, αλλά οι άλλοι που δεν τους γνωρίζω δεν με εμπιστεύονται εύκολα και με κοιτάζουν λίγο παράξενα»

(27 ετών, άγαμος, απόφοιτος γυμνασίου).

«Ήρθα με τον αρραβωνιαστικό μου πριν 4 μήνες. Για να έρθουμε στην Ελλάδα περπατούσαμε 4 μέρες. Ο αρραβωνιαστικός μου είχε ζαναέρθει πριν από μένα και μου είπε ότι ο κόσμος ζει ωραία στην Ελλάδα και θα μπορέσουμε κι εμείς να βρούμε δουλειά και να βγάλουμε λεφτά στην Ελλάδα. Εδώ νιώθουμε λίγο άσχημα γιατί δεν ξέρω ακόμη κόσμο, και κάθε φορά που μιλώ με κάποιον δεν με λέει με το όνομά μου αλλά με φωνάζει «Αλβανίδα». Με τον καιρό ελπίζω να βρω δουλειά και να συνηθίσω να ζω εδώ»

(23 ετών, αρραβωνιασμένη, απόφοιτος γυμνασίου).

«Ήρθα στην Ελλάδα περπατώντας. Είμαι εδώ τρεις μήνες. Πληροφορίες για την Ελλάδα είχαμε από την τηλεόραση. Ήρθαμε εδώ γιατί βλέπαμε ότι η ζωή είναι ωραία και γιατί επειδή δεν είχαμε λεφτά για να ζοδέγουμε διαφορετικά παρά μόνο με τα πόδια. Τα Ιωάννινα είναι κοντά στην Αλβανία. Εκτός από αυτό εγώ ήρθα εδώ γιατί έχω και έναν φίλο μου ο οποίος ήρθε ωρίτερα από εμένα και θα με βοηθήσει να βρω δουλειά. Μου είπε ότι θα προσπαθήσει να με βάλει να δουλέγω σ' ένα σιδεράδικο. Ελπίζω κάτι να γίνει»

(26 ετών, άγαμος, απόφοιτος δημοτικού και ενός δίχρονου τεχνικού σχολείου).

γεγονότων» ή ακόμη και τα δύο⁸, θεωρώ ότι είναι βασικής σημασίας να ερευνηθεί αυτή «η ανώνυμη κοινή γνώμη», η οποία λειτουργεί ως δεσμός κοινωνικού ελέγχου, έχοντας τη δυνατότητα να περιορίζει (οριοθετεί) και αποκλείει εθνικές ομάδες (βλ. επίσης Γαλάνης Γ./Καραφύλλης Γρ., 1994).

Με την παρούσα έρευνα γίνεται μια προσπάθεια να αναλυθεί η στάση (γνώμη, αντίληψη) των ερωτώμενων του δείγματος, σχετικά με τους Αλβανούς και τους Βορειοηπειρώτες⁹. Χωρίς να επιδιώκω να υπεισελθώ

---

8. Στην επιστημονική έρευνα σχετικά με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αυτές οι δύο απόψεις είναι γνωστές ως «υπόθεση ελέγχου» (Kontrollhypothese, "Instrumentalmmodell" ή «υπόθεση αντανάκλασης» (Reflexionshypothese, "Repraesentationsmodell"). Βλ. επίσης: Galanis, G., 1989, ιδιαίτερα σελ. 70επ.

9. Σχετικά με τη γνώμη που έχουν οι Αλβανοί που ζουν στην Ελλάδα για τους Έλληνες και την Ελλάδα βλέπε τα ακόλουθα αποσπάσματα:

«Οι κάτοικοι των Ιωαννίνων και γενικότερα οι Έλληνες είναι καλοί και τους συμπαθούμε. Πιστεύω ότι είναι φιλικόι με όλους τους λαούς μιας και στην Ελλάδα υπάρχουν και άλλοι εκτός από Αλβανούς, π.χ. Παλαιστίνιοι, Ρώσσοι κ.λ.π. Είναι καλοί μαζί σου αν τους φέρεσαι και εσύ καλά. Όσο για τους Αλβανούς δεν είναι ο όλοι εγκληματίες. Όπως σε κάθε λαό έτσι και στους Αλβανούς υπάρχουν και καλοί και κακοί»
(26 ετών, άνδρας, απόφοιτος δημοτικού).

«Πιστεύω ότι όσο τους γνωρίζω τους συμπαθώ περισσότερο. Εμάς μας βοήθησαν πολύ. Κοντά τους βρήκαμε «την μητέρα και τον πατέρα» που αφήσαμε στην Αλβανία. Μας δώσανε σπίτι και δουλειά. Όσο για τους Αλβανούς είναι αλήθεια ότι πολλοί κάνουν άσχημα πράγματα. Αυτοί που κάνουν άσχημα πράγματα στην Αλβανία πιστεύω ότι κάνουν και στην Ελλάδα. Στο Ελ-Μπασάν που μέναμε είχε και καλούς και κακούς. Εγκλήματα πιστεύω ότι κάνουν οι εγκληματίες που βγήκαν από τις φυλακές της Αλβανίας. Μερικές φορές ίσως να κάνουν και άσχημα πράγματα οι Αλβανοί που τους εκμεταλλεύονται Έλληνες ή δεν τους φέρονται καλά. Π.χ. τους δίνουν λίγα χρήματα ενώ δουλεύουν πολύ, τους κοροϊδεύουν, τους κοροϊδεύουν, τους λένε «βρωμιάρηδες, κλέφτες και κολοαλβανούς». Καμιά φορά πάλι, όταν κάποιος δεν έχει να φάει δεν ξέρεις τι μπορεί να κάνει. Αυτό το κατάλαβα όταν ήρθαμε και το μωρό έκλαιγε και πεινούσε και εμείς δεν είχαμε γάλα. Αν δεν μας βοηθούσε ο κόσμος δεν ξέρω τι θα έκανα»
(25 ετών, έγγαμος, 1½ χρόνο μένει και εργάζεται στα Ιωάννινα).

«Τους Έλληνες θα τους χαρακτήριζα φιλικούς και καλούς. Στην αρχή βλέπουν λίγο παράξενα εμάς που είμαστε ξένοι, αλλά όσο γνωριζόμαστε κάνουμε φίλιες. Αν και ορισμένοι Αλβανοί έχουν κάνει άσχημα πράγματα δεν πιστεύω ότι όλοι είναι εγκληματίες. Άλλωστε παντού υπάρχουν καλοί και κακοί»
(25 ετών γυναίκα, παντρεμένη, μένει 1½ χρόνο στα Ιωάννινα, μητέρα ενός κοριτσιού 1½ περίπου ετών).

«Δεν τους ξέρω ακόμη καλά τους Έλληνες. Μέχρι τώρα δεν έχω πρόβλημα μαζί τους εκτός από το ότι μας κοιτάζουν κάπως περιφρονητικά. Οι Αλβανοί είναι και αυτοί άνθρωποι, άλλοι καλοί και άλλοι κακοί. Γιατί στην Ελλάδα δεν υπάρχουν κλέφτες και εγκ-

στην θεωρητική συζήτηση σχετικά με την έννοια της στάσης (σχετικά μ' αυτό βλέπε επίσης: Dorsch, f., 1992: 163 ff, Dawes, R.M., 1977, Mummendey, A./Mummendey, H.D., 1977, Roth, H., 1967, Triandis, H., 1975, Stroebel, W., 1980: 138 ff, Herkner, W., 1981:209 ff), θα πρέπει εδώ η στάση να εξετασθεί και ερευνηθεί κάτω από τρεις οπτικές γωνίες, δηλαδή την γνωστική (νοητική πλευρά), την θυμική (συναισθηματική) και τέλος την γυχοκινητική (δράση, συμπεριφορά, ενέργεια) (βλ. επίσης ενδεικτικά: Δήμου, Γ., 1992: 19 επ.)¹⁰

Το κύριο ερευνητικό μας ερώτημα στην παρούσα έρευνα είναι: Υπάρχουν ουσιαστικές (στατιστικά σημαντικές) διαφορές μεταξύ των στάσεων των ερωτωμένων προς τους Αλβανούς και τους Βορειοπαιρώτες; Αν ναι, τότε ποιοι παράγοντες παίζουν έναν ρόλο, ποιόν και πότε; Το ερώτημα αυτό απορρέει από την υπόθεση ότι η στάση των Ελλήνων είναι περισσότερο «θετική» προς τους Βορειοπαιρώτες απ' ότι προς τους Αλβανούς, λόγω της κοινής καταγωγής, γλώσσας και θρησκείας.

Θέτω αυτά τα ερωτήματα, διότι είμαι της άποψης ότι τα συγκεκριμένα εμπειρικά ευρήματα ενισχύουν και εξελίσσουν την θεωρητική επιστημονική συζήτηση.

κληματίες; Και εγώ ξέρω να κάνω κακό και μάλιστα πολύ. Όμως εγώ ήρθε εδώ να δουλέψω και όχι να κάνω κακό. Αν όμως μου κάνει κάποιος κακό ίσως να του κάνω και εγώ» (27 ετών, άγαμος, 4 μήνες μένει στα Ιωάννινα).

10. Παρ' ότι μέχρι σήμερα στην Ελλάδα δεν έχουν εκδηλωθεί μορφές ρατσιστικής βίας, όπως αυτές τις γνωρίζουμε στη Γαλλία ή στη Γερμανία, ο κίνδυνος υιοθέτησε ενός τέτοιου «ευρωπαϊκού μοντέλου» ρατσισμού είναι ορατός. Σε επίπεδο γνώμης, σύμφωνα με μία δημοσίευση που έγινε από την ICAP—GALLUP—HELLAS A.E., στην περιοχή Α και Β Αθήνας-Πειραιά, στο διάστημα από 5 έως 8 Ιουλίου 1993, στην οποία έλαβαν μέρος 1.000 άτομα, μεταξύ άλλων διαπιστώνεται ότι:

α) Το 71,1% των ερωτηθέντων τάσσεται υπέρ του περιορισμού των ξένων στην Ελλάδα, ενώ μόνο ένα 13,0% είναι κατά του περιορισμού των ξένων στην Ελλάδα.

β) Το 57,7% τάσσεται κατά της άποψης οι ξένοι που βρίσκονται στην Ελλάδα να έχουν τα ίδια πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα με τους Έλληνες, ενώ υπέρ τάσσεται μόνο το 17,0% και

γ) Ενώ το 24,6% συμφωνεί με το άνοιγμα των ελληνικών συνόρων στους Βορειοπαιρώτες, το 55,0% διαφωνεί.

(Πηγή: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Αθήνα, 21.07.1993, σελ. 30 έπεται).

Σχετικά με την αντιμετώπιση του ρατσισμού στην Γερμανία, βλ. ενδεικτικά: Verband binationaler-Familien und Partnerschaften, 1992 όπου και σχετική βιβλιογραφία για το θέμα αυτό.

Η έρευνα

Η έρευνα διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάρτιο του 1992 στην πόλη των Ιωαννίνων, πρωτεύουσα της Ηπείρου, και η οποία βρίσκεται κοντά στα αλβανικά σύνορα. Ως ερευνητικό εργαλείο προκρίθηκε το ερωτηματολόγιο με ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις (βλ. επίσης Bortz, J., 1984, Mayntz, R./Holm, K./Huebner, O., 1978, Friedrichs, J., 1976, S. 192 ff) και το δείγμα των ερωτωμένων ήταν τυχαίο. Η έρευνα δεν έχει καμία απαίτηση για αντιπροσωπευτικότητα και επομένως, τα ευρήματά της δεν μπορούν να έχουν γενική ισχύ.

Οι στατιστικές αναλύσεις και επεξεργασίες των στοιχείων έγιναν με το πρόγραμμα SPSS για Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές (βλ. επίσης: Glauss, G./Ebner, H., 1975, Wottawa A. H., 1985, Beutel, P./Kueffner, H./Schuboe, W. 1980).

Έχουν γίνει αναλύσεις μεταβλητότητας απλής και διπλής κατεύθυνσης και συγκρίσεις μεταβλητών με τη βοήθεια των στατιστικών κριτηρίων t-test groups, Chi² και t-test pairs.

Για την στατιστική επεξεργασία όλες οι απαντήσεις των «ανοιχτών» ερωτήσεων του ερωτηματολογίου έχουν κατηγοροποιηθεί και κωδικοποιηθεί από τρία άτομα (Rater).

Αμέσως παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένα κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία.

Κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 180 άτομα εκ των οποίων 109 (60,6%) είναι άνδρες και 71 (39,4%) είναι γυναίκες.

Η ηλικία τους είναι 18-25 ετών, 40 άτομα (22,2%), 26-40 ετών, 63 άτομα (35%), 41-55 ετών, 39 άτομα (21,7%) και 56 ετών και άνω 38 άτομα (21,2%).

94 άτομα (52,2%) γεννήθηκαν στα Ιωάννινα, ενώ τα υπόλοιπα εκτός της πόλης των Ιωαννίνων. 151 άτομα (83,9%) διαμένουν στην πόλη των Ιωαννίνων. Από τα 180 άτομα τα 121 (67,2%) είναι έγγαμα.

Σχετικά με τη μόρφωσή τους: 26 άτομα (14,4%) είναι στοιχειώδους εκπαίδευσης, 87 άτομα (48,3%) είναι μέσης εκπαίδευσης και 67 άτομα (37,2%) είναι ανωτέρας και ανωτάτης εκπαίδευσης.

Σχετικά με το επάγγελμα: 61 άτομα (33,9%) είναι δημόσιοι υπάλληλοι, 37 άτομα (20,6%) είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, 37 άτομα (20,6%)

ελεύθεροι επαγγελματίες, 35 άτομα (19,4%) φοιτητές και 10 άτομα (5,6%) δηλώνουν οικιακά.

Στη συνέχεια ακολουθούν οι κατανομές συχνοτήτων στις διάφορες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου (περιγραφική παρουσίαση).

Κατανομές συχνοτήτων (σε απόλυτους αριθμούς και ποσοστά)

Από τους ερωτηθέντες η συντριπτική πλειοψηφία ήτοι 176 (97,8%) γνωρίζουν ότι υπάρχουν Αλβανοί και Βορειοππειρώτες στην Ελλάδα και μόνο 4 άτομα (2,2%) απαντούν ότι δεν γνωρίζουν το γεγονός αυτό. 121 άτομα (67,2%) έχουν προσωπική εμπειρία και 58 άτομα (32,2%) έχουν την πληροφόρηση από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. 1 άτομο (0,6%) δεν απάντησε.

Σχετικά με τους λόγους που ανάγκασαν τους Αλβανούς και τους Βορειοππειρώτες να εγκαταλείψουν την Αλβανία, για μεν τους Αλβανούς: 69 άτομα (38,3%) πιστεύουν ότι οι λόγοι είναι οικονομικοί, 65 άτομα (36,1%) πιστεύουν ότι είναι πολιτικοί και οικονομικοί, ενώ τα υπόλοιπα άτομα πιστεύουν ότι «υπάρχουν και άλλοι λόγοι» εκτός των δύο προαναφερθέντων.

Για τους Βορειοππειρώτες η εικόνα που παρουσιάζεται είναι κάπως διαφοροποιημένη: 35 άτομα (19,4%) πιστεύουν ότι είναι μόνο οικονομικοί λόγοι, 48 άτομα (26,7%) πιστεύουν ότι είναι οικονομικοί, πολιτικοί και θρησκευτικοί, 50 άτομα (27,8%) πιστεύουν ότι οι λόγοι είναι οικονομικοί, πολιτικοί, θρησκευτικοί, εκπαιδευτικοί και άλλοι, ενώ μόνο 17 άτομα (9,4%) πιστεύουν ότι είναι οικονομικοί και πολιτικοί και μόλις 5 άτομα (2,8%) ότι είναι μόνον πολιτικοί και 5 άτομα (2,8%) δεν απάντησαν.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των απαντήσεων οι Αλβανοί προτίμησαν την Ελλάδα και όχι κάποια άλλη χώρα, επειδή:

– είναι γειτονική χώρα (49 άτομα, ήτοι 27,2%), είναι ελεύθερη η είσοδος στην Ελλάδα (39 άτομα, ήτοι 21,7%), είναι καλύτερες οι συνθήκες διαβίωσης (21 άτομα, ήτοι 11,7%), είναι γειτονική χώρα και η είσοδος είναι ελεύθερη 27 άτομα, ήτοι 15%).

Τα υπόλοιπα άτομα αναφέρουν σε συνδυασμούς τους παραπάνω λόγους, αναφέροντας και έναν πρόσθετο λόγο: έρχονται μαζί με τους Βορειοππειρώτες.

Για τους Βορειοππειρώτες πιστεύουν ότι προτιμούν την Ελλάδα επειδή:

Αναφορικά με τη στάση και τις ενέργειες της ελληνικής κυβέρνησης, για την επίλυση του προβλήματος των Αλβανών: 57 άτομα (31,7%) πιστεύουν ότι είναι σωστή, σχεδόν τα 3/5 των ερωτηθέντων 105 άτομα (58,3%) πιστεύουν ότι είναι λάθος και 18 άτομα (10,0%) δεν απάντησαν.

Σχετικά με τις ενέργειες της ελληνικής πολιτείας για την επίλυση του προβλήματος των Βορειοηπειρωτών: 73 άτομα (40,6%) πιστεύουν ότι είναι σωστές, 87 άτομα (48,3%) πιστεύουν ότι είναι λάθος και 20 άτομα (11,1%) δεν απάντησαν.

41 άτομα (22,8%) πιστεύουν πως η στάση της ελληνικής κυβέρνησης απέναντι στους Αλβανούς και Βορειοηπειρώτες επηρεάζει την πολιτική στάση των κυβερνήσεων του εξωτερικού έναντι της Ελλάδας. 33 άτομα (18,3%) πιστεύουν ότι δεν επηρεάζει και τα 3/5 σχεδόν, ήτοι 106 άτομα (58,9%) δεν απαντά.

Ως λόγοι επηρεασμού των ξένων κυβερνήσεων αναφέρονται:

- Η Ελλάδα είναι μέλος της ΕΟΚ, του ΝΑΤΟ κ.λ.π. (25 άτομα, ήτοι 13,9%).
- Επηρεάζονται όσοι έχουν συμφέροντα (23 άτομα, ήτοι 12,8%).
- Το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζουν και άλλες χώρες (12 άτομα, ήτοι 6,7%).
- Ένας μεγάλος αριθμός, ήτοι 120 άτομα (66,7%) δεν απαντά.

Αντίθετα, 49 άτομα (27,3%) πιστεύουν ότι οι κυβερνήσεις των άλλων κρατών δεν επηρεάζονται από την ελληνική στάση προς τους Αλβανούς και τους Βορειοηπειρώτες, διότι: «καμιά άλλη χώρα δεν ενδιαφέρεται για την Ελλάδα», ενώ ένας μεγάλος αριθμός ατόμων, ήτοι 131 άτομα (72,8%) δεν απαντά στο ερώτημα. Σ' αυτή την ερώτηση, αλλά και στις δύο προηγούμενες άξιο παρατήρησης είναι το γεγονός ότι ένας πολύ μεγάλος αριθμός ατόμων είναι διστακτικός να εκφέρει γνώμη. Μια πιθανή εξήγηση είναι ότι η ερώτηση είναι «έκδηλα» πολιτική και να σχετίζεται με το είδος της εργασίας των ερωτηθέντων (δημόσιος ή ιδιωτικός υπάλληλος, ελεύθερος επαγγελματίας).

Στο ερώτημα αν κατά την άποψή τους αληθεύουν αυτά που διαβάζουμε στον ημερήσιο τύπο και βλέπουμε στην τηλεόραση σχετικά με τους Αλβανούς, ότι δηλαδή πολλοί Αλβανοί καταφεύγουν σε κλοπές και γενικά σε παράνομες και εγκληματικές πράξεις: 78 άτομα (43,3%) απαντά «ναι» (δηλαδή αληθεύουν αυτά που προβάλλονται), ενώ πάνω το 1/2, ήτοι 102 άτομα (56,7%) δεν απαντά. Μόνο 4 άτομα (2,2%) πιστεύουν ότι γίνεται παραπληροφόρηση σχετικά με το θέμα από τα μέσα μαζικής ε-

πικοινωνίας, ενώ τα υπόλοιπα 176 άτομα (97,8%) δεν απαντούν.

Οι λόγοι, που κατά την άποψή τους, αναγκάζουν τους Αλβανούς να καταφύγουν σε παράνομες ή εγκληματικές πράξεις είναι:

- Έλλειψη αναγκαίων πόρων ζωής (107 άτομα, ήτοι 59,4%)
  - Έχουν εγκληματικό παρελθόν (35 άτομα, ήτοι 19,4%)
  - Είναι τρόπος εκδίκησης (14 άτομα, ήτοι 7,8%)
- ενώ 24 άτομα (13,3%) δεν απαντούν.

Στην συντριπτική τους πλειοψηφία, πάνω από τα 4/5 των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι δεν έχουν καμιά σχέση και επαφή με Αλβανούς (145 άτομα, ήτοι 79,4%) και μόνο 37 άτομα (20,6%) απαντούν ότι έχουν επαφές. Ως λόγοι, που δεν έχουν σχέση και επαφές προβάλλονται: δεν τους δόθηκε η ευκαιρία (67 άτομα, ήτοι 37,2%), δεν το επεδίωξαν (47 άτομα, ήτοι 26,1%), το αρνήθηκαν (26 άτομα, ήτοι 14,4%), άλλους λόγους (3 άτομα, ήτοι 1,7%), ενώ 37 άτομα (20,6%) δεν απαντούν.

Σχετικά με τους λόγους συναναστροφής με Αλβανούς τα 4/5, ήτοι 144 άτομα (80,0%) δεν απαντούν, 12 άτομα (6,7%) δηλώνουν «τυχαία» και άλλα τόσα «άλλοι λόγοι», 6 άτομα (3,3%) από ανάγκη, 4 άτομα (2,2%) από περιέργεια και μόνο 2 άτομα (1,1%) δηλώνουν ότι επεδίωξαν κάτι τέτοιο.

Από το σύνολο των ερωτηθέντων περίπου τα 4/5 ήτοι 142 άτομα (78,9%) δηλώνουν ότι δεν έχουν γνωστό ή συγγενή Βορειοηπειρώτη και μόνο 37 άτομα (20,6%) δηλώνουν ότι έχουν κάποιον γνωστό ή συγγενή.

Στο ερώτημα αν πιστεύουν ότι η ύπαρξη γνωστού ή συγγενή Βορειοηπειρώτη συνέβαλε στη διαμόρφωση της άποψής τους: 139 άτομα (77,2%) δεν απάντησε, 17 άτομα (9,4%) πιστεύουν ότι «συνέβαλε πολύ», 14 άτομα (7,8%) πιστεύουν «καθόλου», 9 άτομα (5,0%) «αρκετά» και μόνον 1 άτομο (0,6%) δηλώνει «μέτρια».

Σχετικά με την εικόνα που πιστεύουν ότι έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα: 77 άτομα (42,8%) απαντούν «θετική», 66 άτομα (36,1%) «αρνητική», 11 άτομα (6,1%) «ουδέτερη» και 29 άτομα (15,0%) δεν απάντησαν.

Για τους Βορειοηπειρώτες: 109 άτομα (60,6%) πιστεύουν ότι έχουν «θετική» εικόνα για τους Έλληνες και την Ελλάδα, 45 άτομα (25,0%) έχουν «αρνητική», 4 άτομα (2,2%) απάντησαν «ουδέτερη» και 22 άτομα (12,2%) δεν απάντησαν στο ερώτημα.

Στην ερώτηση: «αν υποθέσουμε ότι υπάρχει μία αρνητική στάση των Ελλήνων απέναντι στους Αλβανούς μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη;»: 72 άτομα (40,0%) απαντά «ναι», 2 άτομα (1,1%) απαντά «όχι»

και τα 3/5 περίπου, 106 άτομα (58,9%) δεν απαντά.

Ως λόγος δικαιολόγησης μιας τέτοιας συμπεριφοράς αναφέρονται:

- Εγκληματικές πράξεις (79 άτομα, ήτοι 43,9%)
- Ιστορικοί λόγοι (22 άτομα, ήτοι 12,2%)
- Η είσοδος προκάλεσε ανεργία (14 άτομα, ήτοι 7,8%)
- Είναι άγνωστος και ξένος λαός (10 άτομα, ήτοι 5,6%)
- Παραπληροφόρηση (10 άτομα, ήτοι 5,6%),

ενώ το 1/4, ήτοι 45 άτομα (25%) δεν αναφέρουν κανένα λόγο. Ως λόγος αδικαιολόγητης αρνητικής στάσης 7 άτομα (3,9%) αναφέρουν ως μόνο λόγο ότι: «κάθε λαός έχει τα δικαιώματά του».

Στο ερώτημά μας αν υπάρχουν χαρακτηριστικά που συνδέουν τη μορφή (τον τύπο) ενός Αλβανού και ποιά είναι αυτά, αν υπάρχουν: 82 άτομα (45,6%) απαντούν «η εξωτερική εμφάνιση», 77 άτομα (42,8%) αναφέρουν «εξωτερική εμφάνιση και συμπεριφορά» 13 άτομα (7,2%) αναφέρουν μόνο «τη συμπεριφορά» και 8 άτομα (4,5%) δεν απάντησαν.

Στην ερώτησή μας, που συνήθως συναντούν τους Αλβανούς: 138 άτομα (76,7%) απαντούν «παντού», 20 άτομα (11,1%) απαντούν «στα χωριά», 17 άτομα (9,4%) «στους σταθμούς των λεωφορείων» (ΚΤΕΛ), 2 άτομα (1,1%) αναφέρουν «στην Αστυνομία» και 3 άτομα (1,7%) δεν απάντησαν.

Σχετικά με το αν πιστεύουν ότι υπάρχει μισθολογική εκμετάλλευση σε βάρος των Αλβανών και Βορειοπαιωτών: 160 άτομα (88,9%) πιστεύουν ότι: «ναι, υπάρχει μισθολογική εκμετάλλευση εις βάρος των Αλβανών», 19 άτομα (10,6%) πιστεύουν ότι «δεν υπάρχει» και 1 άτομο (0,6%) δεν απάντησε.

Για τους Βορειοπαιωτές 151 άτομα (83,9%) πιστεύουν ότι υπάρχει μισθολογική εκμετάλλευση και 29 άτομα (16,1%) απαντούν με «όχι».

Αναφορικά με το αν οι ίδιοι ήταν στην πραγματικότητα εργοδότες θα προσλάμβαναν στη δουλειά τους Αλβανούς και Βορειοπαιωτές, για τους Αλβανούς απαντούν: 101 άτομα (56,1%) «όχι», 77 άτομα (42,8%) «ναι» και 2 άτομα (1,1%) δεν δίνουν καμία απάντηση. Για τους Βορειοπαιωτές 110 άτομα (61,1%) απαντούν με «ναι», 66 άτομα (36,7%) με «όχι» και 4 άτομα (2,2%) δεν απάντησαν.

Στο ερώτημα αν θα συμφωνούσαν το παιδί τους στο σχολείο να βρίσκεται στο ίδιο τμήμα με Αλβανάκια, πάνω από το 1/2, ήτοι 97 άτομα (53,9%) απαντούν με «όχι», 79 άτομα (43,9%) με «ναι» και 4 άτομα

(2,2%) δεν απάντησαν.

Στο παραπέρα ερώτημα πως θα αντιδρούσαν σε μια τέτοια περίπτωση που το παιδί τους βρισκόταν στο ίδιο τμήμα με Αλβανούς μαθητές, 51 άτομα (28,3%) απαντούν «με όλα τα μέσα», 8 άτομα (4,4%) θα έπαιρναν το παιδί τους από την τάξη και 121 άτομα (67,3%) δεν απαντούν στο ερώτημα.

Σχετικά με τα συναισθήματα που έχουν για τους Αλβανούς: 83 άτομα (46,1%) απαντούν «θετικά», 54 άτομα (30,0%) απαντούν «ουδέτερα», 31 άτομα (17,2%) απαντούν «αρνητικά» και 12 άτομα (6,7%) δεν απαντούν.

Σχετικά με το τι συναισθήματα νιώθουν για τους Βορειοπειρώτες: 129 άτομα (71,7%) απαντούν «θετικά», 21 άτομα (11,7%) απαντούν «ουδέτερα», 16 άτομα (8,9%) απαντούν «αρνητικά» και 14 άτομα (7,8%) δεν απάντησαν.

Στην ερώτηση αν είναι διαφορετική η στάση τους απέναντι σε έναν Αλβανό και σε έναν Βορειοπειρώτη: 109 άτομα (60,6%) απαντά με «ναι» 64 άτομα (35,6%) απαντά με «όχι» και 7 άτομα (3,9%) δεν απαντά. Ως μοναδικός λόγος μιας τέτοιας διαφορετικής συμπεριφοράς, αναφέρεται ή «κοινή ἔθνική καταγωγή» (95 άτομα, ήτοι 52,8%) και 85 άτομα (47,2%) δεν απάντησαν.

Τέλος, στο ερώτημα τί κατά τη γνώμη τους πρέπει να γίνει για την αντιμετώπιση του προβλήματος για τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες: 127 άτομα (70,5%) είναι της γνώμης ότι πρέπει να επαναπατρισθούν (επιστροφή) στην Αλβανία και να κλείσουν τα ελληνικά σύνορα και μόνο 29 άτομα (16,1%) είναι της γνώμης ότι πρέπει να βοηθηθούν από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ενώ 24 άτομα (13,4%) δεν απάντησαν στο ερώτημα.

Για τους Βορειοπειρώτες: 75 άτομα (41,7%) πιστεύουν ότι πρέπει να τους βοηθήσουμε, 66 άτομα (36,7%) ότι πρέπει να επιστρέψουν στα σπίτια τους, 13 άτομα (17,2%) να επιστρέψουν στα σπίτια τους και να βοηθήσουμε και 26 άτομα (14,4%) δεν απάντησαν στο ερώτημα. Στη συνέχεια ακολουθούν οι στατιστικές αναλύσεις.

Στατιστικές αναλύσεις

Αμέσως παρακάτω παρουσιάζονται οι αναλύσεις μεταβλητότητας και τα αποτελέσματά τους. Κατ' αρχήν θα ασχοληθούμε με τις αναλύσεις μεταβλητότητας απλής κατεύθυνσης.

Αναλύσεις μεταβλητότητας απλής κατεύθυνσης

A. Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με το μορφωτικό επίπεδο.

Πίνακας 3α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποιά ήταν η γνώμη σας για τους Αλβανούς πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;»).

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	2	7.08	11.96	0.0001
Εντός των ομάδων	163	0.59		
Σύνολο	165			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των ομάδων (A.E.I. -Μέση), (A.E.I. - Στοιχειώδης), (Μέση - Στοιχειώδης)

	Μέσος όρος	A.E.I.	Μέση	Στοιχειώδης
A.E.I.	1.46		P< 0.05	P< 0.05
Μέση	1.00			P< 0.05
Στοιχειώδης	0.61			

Το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων επηρεάζει την στάση-γνώμη και μάλιστα όσο υψηλότερο είναι τόσο πιο θετική η στάση τους.

Πίνακας 3β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποιά ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοπαιρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;»).

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερία	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	2	6.71	13.26	0.0001
Εντός των ομάδων	161	0.50		
Σύνολο	163			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των ομάδων (Α.Ε.Ι. -Μέση), (Α.Ε.Ι. -Στοιχειώδης), (Μέση-Στοιχειώδης).

	Μέσος όρος	Α.Ε.Ι.	Μέση	Στοιχειώδης
Α.Ε.Ι.	1.69			P < 0.005
Μέση	1.52			P < 0.05
Στοιχειώδης	0.84			

Το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων επηρεάζει την στάση-γνώμη και μάλιστα όσο υψηλότερο είναι τόσο θετική είναι η στάση τους.

Πίνακας 4α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέση Τετράγωνα	F-τιμή	P <
Μεταξύ των ομάδων	2	6.04	7.89	0.0005
Εντός των ομάδων	156	0.76		
Σύνολο	158			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των ομάδων (Α.Ε.Ι.-Στοιχειώδης), (Μέση-Στοιχειώδης).

	Μέσος όρος	Α.Ε.Ι.	Μέση	Στοιχειώδης
Α.Ε.Ι.	0.89			P < 0.05
Μέση	0.68			P < 0.05
Στοιχειώδης	0.08			

Είναι άξιο λόγου να αναφέρουμε ότι η στάση των ομάδων είναι αρνητική έως ουδέτερη. Το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων επηρεάζει την στάση-γνώμη και μάλιστα όσο υψηλότερο είναι τόσο πιο ουδέτερη είναι η στάση τους.

Πίνακας 4β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way

analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποιά είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοπαιρώτες;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	2	9.32	13.92	0.0001
Εντός των ομάδων	154	0.66		
Σύνολο	156			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των ομάδων ((A.E.I. - Στοιχειώδης), (Μέση - Στοιχειώδης)

	Μέσος όρος	A.E.I.	Μέση	Στοιχειώδης
A.E.I.	1.58			P< 0.05
Μέση	1.49			P< 0.05
Στοιχειώδης	0.58			

Είναι άξιο λόγου να αναφέρουμε ότι η στάση της ομάδας της στοιχειώδους εκπαίδευσης είναι αρνητική έως ουδέτερη ενώ η στάση των άλλων ομάδων είναι ουδέτερη έως θετική.

Το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων επηρεάζει την στάση-γνώμη και μάλιστα όσο υψηλότερο είναι τόσο πιο θετική είναι η στάση τους.

Πίνακας 5α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μία διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποιά νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Αλβανούς;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	2	0.81	1.81	N.S.
Εντός των ομάδων	146	0.44		
Σύνολο	148			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης διαφέρουν στατιστικά σημαντικά

A.E.I.	0.10
Μέση	0.39
Στοιχειώδης	0.24

Παρατηρούμε όμως ότι οι μέσοι όροι όλων των ομάδων δηλώνουν αρνητική στάση. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε στην αρνητική γνώμη που έχουν τα άτομα της έρευνάς μας ανεξάρτητα από τη μόρφωσή τους για τη γνώμη των άλλων Ελλήνων σε ότι αφορά την ερώτηση.

Πίνακας 56. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	2	10.97	13.59	0.0001
Εντός των ομάδων	148	0.80		
Σύνολο	150			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των ομάδων (Α.Ε.Ι. - Στοιχειώδης), (Μέση-Στοιχειώδης)

	Μέσος όρος	A.E.I.	Μέση	Στοιχειώδης
A.E.I.	1.39			P< 0.05
Μέση	1.31			P< 0.05
Στοιχειώδης	0.27			

Είναι άξιο λόγου να αναφέρουμε ότι η στάση της ομάδας της στοιχειώδης εκπαίδευσης είναι αρνητική ενώ η στάση των άλλων ομάδων είναι ουδέτερη έως θετική.

Το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων επηρεάζει την στάση-γνώμη και μάλιστα όσο υψηλότερο είναι τόσο πιο θετική είναι η στάση τους.

Πίνακας 6α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	2	0.59	0.69	N.S.
Εντός των ομάδων	150	0.93		
Σύνολο	152			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης δεν διαφέρουν στατιστικά σημαντικά.

	Μέσος όρος	A.E.I.	Μέση	Στοιχειώδης
A.E.I.	1.11			
Μέση	1.11			
Στοιχειώδης	0.85			

Είναι άξιο λόγου να αναφέρουμε ότι οι στάσεις όλων των ομάδων κινούνται στα όρια της ουδετερότητας.

Πίνακας 66. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που έχουν σχηματίσει οι Βορειοηπειρώτες για τους Έλληνες και την Ελλάδα;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέση Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	2	1.84	2.29	N.S.
Εντός των ομάδων	155	0.80		
Σύνολο	157			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης δεν διαφέρουν στατιστικά σημαντικά.

	Μέσος όρος	A.E.I.	Μέση	Στοιχειώδης
A.E.I.	1.04			
Μέση	1.40			
Στοιχειώδης	1.53			

Είναι άξιο λόγου να αναφέρουμε ότι οι στάσεις όλων των ομάδων είναι ουδέτερη έως θετική.

Πίνακας 7α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Τι νοιώθετε για τους Αλβανούς;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέση Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	2	1.18	2.04	N.S.
Εντός των ομάδων	165	0.57		
Σύνολο	167			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης δεν διαφέρουν στατιστικά σημαντικά.

	Μέσος όρος	A.E.I.	Μέση	Στοιχειώδης
A.E.I.	1.08			
Μέση	1.27			
Στοιχειώδης	1.43			

Είναι άξιο παρατήρησης το γεγονός ότι η στάση όλων των ομάδων είναι ουδέτερη έως θετική.

Πίνακας 76. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Τι νοιώθετε για τους Βορειοπαιρώτες;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P <
Μεταξύ των ομάδων	2	2.40	6.20	0.01
Εντός των ομάδων	163	0.38		
Σύνολο	165			

Οι μέσοι όροι των 3 ομάδων της μόρφωσης διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των ομάδων (A.E.I. - Στοιχειώδης), (Μέση - Στοιχειώδης)

	Μέσος όρος	A.E.I.	Μέση	Στοιχειώδης
A.E.I.	1.81			P < 0.05
Μέση	1.68			P < 0.05
Στοιχειώδης	1.29			

Αξιίζει να αναφερθεί ότι η στάση της ομάδας της στοιχειώδης εκπαίδευσης είναι ουδέτερη ενώ η στάση των άλλων ομάδων είναι θετική. Το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων επηρεάζει την στάση-γνώμη και μάλιστα όσο υψηλότερο είναι τόσο πιο θετική είναι η στάση τους.

B. Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με την ηλικία.

— Η ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis

of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποιά ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοππειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;, δεν έδωσε στατιστικό σημαντικό αποτέλεσμα.

Πίνακας 8α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	3	6.04	8.27	0.0001
Εντός των ομάδων	154	0.73		
Σύνολο	157			

Οι μέσοι όροι των 4 ομάδων της ηλικίας διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των πιο κάτω ομάδων ηλικιών:

	Μέσος όρος	18-25	26-40	41-55	56-άνω
18-25 έτη	0.63		P< 0.05		
26-40 έτη	1.00				
41-55 έτη	0.72				
56-άνω έτη	0.10	P< 0.05	P< 0.05	P< 0.05	

Η διακύμανση των τιμών είναι μεταξύ αρνητικής στάσης έως ουδέτερης σε όλες τις ηλικίες. Παρατηρούμε ότι οι ηλικίες έως 55 έτη διαφέρουν στατιστικά σημαντικά με την ηλικία των 56 και άνω. Ιδιαίτερη εντύπωση μας προκαλεί η στατιστικά σημαντική διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των ηλικιών 18-25 και 26-40 παρ' ότι η ηλικία 18 - 25 αποτελείται από φοιτητές.

Πίνακας 8β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοππειρώτες;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μεταξύ των ομάδων	3	2.20	2.93	0.05
Εντός των ομάδων	152	0.75		
Σύνολο	155			

Οι μέσοι όροι των 4 ομάδων της ηλικία διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των πιο κάτω ομάδων ηλικιών:

	Μέσος όρος	18-25	26-40	41-55	56-άνω
18-25 έτη	1.55				
26-40 έτη	1.56				
41-55 έτη	1.27				
56-άνω έτη	1.00	P < 0.05	P < 0.05	P < 0.05	

Η διακύμανση των τιμών είναι μεταξύ ουδετερότητας και θετικής στάσης σε όλες τις ηλικίες. Παρατηρούμε ότι οι ηλικίες έως 40 έτη διαφέρουν στατιστικά σημαντικά με την ηλικία των 56 και άνω.

— Η Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Αλβανούς;», δεν έδωσε στατιστικό σημαντικό αποτέλεσμα.

Πίνακας 9. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες;».

Πηγή	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P <
Μεταξύ των ομάδων	3	2.84	2.84	0.05
Εντός των ομάδων	146	0.91		
Σύνολο	149			

Οι μέσοι όροι των 4 ομάδων της ηλικίας διαφέρουν στατιστικά σημαντικά και η διαφορά αυτή οφείλεται στις διαφορές μεταξύ των πιο κάτω ομάδων ηλικιών:

	Μέσος όρος	18-25	26-40	41-55	56-άνω
18-25 έτη	1.43				
26-40 έτη	1.36				
41-55 έτη	1.05				
56-άνω έτη	0.85	P < 0.05	P < 0.05		

Η διακύμανση των τιμών είναι μεταξύ ουδετερότητας και θετικής στάσης σε όλες τις ηλικίες. Παρατηρούμε ότι οι ηλικίες έως 40 έτη διαφέρουν στατιστικά σημαντικά με την ηλικία των 56 και άνω.

— Η Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα;», δεν έδωσε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

— Η Ανάλυση της Μεταβλητικότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που έχουν σχηματίσει οι Βορειοπειρώτες για τους Έλληνες και την Ελλάδα;», δεν έδωσε στατιστικό σημαντικό αποτέλεσμα.

— Η Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Τι νοιώθετε για τους Βορειοπειρώτες;», δεν έδωσε στατιστικό σημαντικό αποτέλεσμα.

Γ. Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με το επάγγελμα.

— Οι αναλύσεις μεταβλητότητας κατά μία διεύθυνση (one way analysis of variance) του επαγγέλματος με τις ερωτήσεις που υποδηλώνουν στάσεις δεν μας έδωσε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα ή για την ακρίβεια μας έδωσαν αποτελέσματα ασαφή ($P < 0.1$).

Αναλύσεις μεταβλητότητας δύο διευθύνσεων

Προσπαθήσαμε να δούμε την σχέση μορφωτικού επιπέδου και επαγγέλματος με τις ερωτήσεις που υποδηλώνουν στάσεις με τις αναλύσεις μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) και βρήκαμε ότι μόνο το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζει τις ερωτήσεις που υποδηλώνουν στάσεις (κάτι που διεξοδικά έχουμε αναλύσει) ενώ ο παράγοντας επάγγελμα όπως και η αλληλεπίδραση μεταξύ μορφωτικού επιπέδου και επαγγέλματος δεν επηρεάζει τις στάσεις.

Οι αναλύσεις μεταβλητότητας των δύο διευθύνσεων μας οδηγούν στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

Οι παράγοντες μόρφωση και ηλικία σε διάφορες ερωτήσεις που υποδηλώνουν στάση.

Πίνακας 10. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς;».

Μεταβλητότητα	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μόρφωση	2	5.71	8.47	0.0001
Ηλικία	3	2.04	8.03	0.05
Αλληλεπίδραση	6	0.84	1.25	N.S.
Υπόλοιπο	144	0.67		
Σύνολο	155	0.83		

Ο παράγοντας μόρφωση επηρεάζει τη γνώμη σε επίπεδο στατιστικά σημαντικό ($P < 0.001$) και ο παράγοντας ηλικία επηρεάζει την γνώμη σε επίπεδο στατιστικά σημαντικό ($P < 0.05$), ενώ η αλληλεπίδραση της μόρφωσης και της ηλικίας δεν επηρεάζει.

Πίνακας 11α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια είναι τα συναισθήματά σας για τους Αλβανούς;».

Μεταβλητότητα	Βαθμοί ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μόρφωση	2	1.96	3.72	0.05
Ηλικία	3	0.25	0.48	N.S.
Αλληλεπίδραση	6	1.85	3.52	0.01
Υπόλοιπο	153	0.52		
Σύνολο	164	0.83		

Ο παράγοντας μόρφωση επηρεάζει την γνώμη σε επίπεδο στατιστικά σημαντικό ($P < 0.05$) και ο παράγοντας ηλικία δεν επηρεάζει την γνώμη, ενώ η αλληλεπίδραση της μόρφωσης και της ηλικίας επηρεάζει σε βαθμό στατιστικά σημαντικό ($P < 0.01$).

Πίνακας 11β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και της ηλικίας στην ε-

Μεταβλητότητα	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μόρφωση	2	.935	1.224	N.S.
Φύλο	1	7.496	9.812	0.01
Αλληλεπίδραση	2	9.784	12.808	0.0001
Υπόλοιπο	126	.764		
Σύνολο	131	.916		

Ο παράγοντας «μόρφωση» δεν επηρεάζει την γνώμη σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο, ενώ ο παράγοντας «φύλο» την επηρεάζει ($P < 0.01$), καθώς επίσης και η αλληλεπίδραση της μόρφωσης και του φύλου επηρεάζει σε βαθμό στατιστικά σημαντικό $P < 0.05$).

Πίνακας 16: Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και του φύλου στην ερώτηση: «Τι νοιώθετε για τους Βορειοηπειρώτες;»

Μεταβλητότητα	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μόρφωση	2	1.868	5.599	0.01
Φύλο	1	1.406	4.216	0.05
Αλληλεπίδραση	2	.448	1.344	N.S.
Υπόλοιπο	126	.334		
Σύνολο	131	.389		

Όπως διαπιστώνεται και από τον πίνακα, η μόρφωση επηρεάζει τη γνώμη σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο ($P < 0.01$), καθώς επίσης και το φύλο ($P < 0.05$), ενώ η αλληλεπίδραση της μόρφωσης και του φύλου δεν την επηρεάζει σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο.

Όλες οι άλλες αναλύσεις Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (Zweifache Varianzanalyse) του μορφωτικού επιπέδου και φύλου με άλλες ερωτήσεις στάσης του ερωτηματολογίου έδειξαν ότι δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Οι παράγοντες μόρφωση και τόπος γέννησης σε ερωτήσεις που υποδηλώνουν στάση.

Πίνακας 17: Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου γέννη-

σης στην ερώτηση: «Ποια ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοηπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;»

Μεταβλητότητα	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μόρφωση	2	1.910	3.739	0.05
Τόπος γέννησης	1	2.747	5.377	0.05
Αλληλεπίδραση	2	.401	.784	N.S.
Υπόλοιπο	142	.511		
Σύνολο	147	.592		

Από την ανάλυση διαπιστώνουμε ότι τόσο ο παράγοντας εκπαίδευση όσο και ο παράγοντας τόπος γέννησης επηρεάζουν την στάση στην ερώτηση σχετικά με την γνώμη που είχαν για τους Βορειοηπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο ($P < 0.05$), ενώ αντίθετα η αλληλεπίδραση του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου γέννησης δεν την επηρεάζει.

Όλες οι άλλες αναλύσεις Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου γέννησης, καθώς επίσης του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου διαμονής με άλλες ερωτήσεις στάσης του ερωτηματολογίου έδειξαν ότι δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Πίνακας 18: Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου γέννησης στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοηπειρώτες;»

Μεταβλητότητα	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσα Τετράγωνα	F-τιμή	P<
Μόρφωση	2	2.235	3.476	0.05
Τόπος γέννησης	1	1.691	2.630	N.S.
Αλληλεπίδραση	2	2.482	3.860	0.05
Υπόλοιπο	142	.643		
Σύνολο	147	.781		

Εδώ διαπιστώνεται ότι ο παράγοντας «μόρφωση» επηρεάζει την γνώμη σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο ($P < 0.05$), ενώ ο τόπος γέννησης δεν την επηρεάζει. Επίσης η αλληλεπίδραση του μορφωτικού επιπέδου και

του τύπου γέννησης επηρεάζει την γνώμη σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο ($P < 0.05$).

Σε σύνδεση με τις αναλύσεις μεταβλητότητας θα ήθελα αμέσως παρακάτω να παρουσιάσω ορισμένα αποτελέσματα, τα οποία εξήχθησαν από τις στατιστικές αναλύσεις, χρησιμοποιώντας το στατιστικό κριτήριο *t-test groups*.

Συγκρίσεις με το στατιστικό κριτήριο t-test groups

Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «φύλο» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο.

Οι συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τη μεταβλητή «φύλο» (στις ομάδες « Άνδρες» και «Γυναίκες» έδειξαν ότι:

1. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοηπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα*» με τη μεταβλητή «φύλο» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t=3.19$, $df = 161.84$, $P < 0.01$) με υψηλότερες τιμές στην ομάδα των γυναικών. Η αντίστοιχη σύγκριση για τους Αλβανούς δεν έδειξε στατιστική σημαντική διαφορά.
2. Επίσης η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς*» με τη μεταβλητή «φύλο», στις ομάδες « Άνδρες» και «Γυναίκες» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = 2.40$, $df = 157$, $P < 0.05$) με χαμηλές τιμές στην ομάδα των γυναικών. Η αντίστοιχη σύγκριση της μεταβλητής «*γνώμη για τους Βορειοηπειρώτες*» δεν έδειξε στατιστική σημαντική διαφορά με υψηλότερες όμως τιμές στην ομάδα των γυναικών. Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι οι γυναίκες του δείγματος έχουν πιο «αρνητική» στάση έναντι των Αλβανών και «πιο θετική» έναντι των Βορειοηπειρωτών, απ' ότι η ομάδα των ανδρών.
3. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Αλβανούς*» με τη μεταβλητή «φύλο» έδειξε ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά με χαμηλές τιμές και στις δύο ομάδες των φύλων, αλλά με «χαμηλότερες» τιμές στις γυναίκες. Αντίθετα, η αντίστοιχη σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*αντίληψη για τους Βορειοηπειρώτες*» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.61$, $df = 149$,

$P < 0.01$) με υψηλές τιμές και στις δύο ομάδες των φύλων, αλλά με υψηλότερες τιμές στις γυναίκες. Δηλαδή οι γυναίκες πιστεύουν ότι στην ελληνική «κοινή γνώμη» επικρατεί περισσότερο «αρνητική» αντίληψη για τους Αλβανούς απ' ό,τι πιστεύουν οι άνδρες και περισσότερο «θετική» για τους Βορειοηπειρώτες.

4. Επίσης, η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια κατά την άποψή σας είναι η εικόνα που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα;*» με τη μεταβλητή «*φύλο*» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.09$, $df = 151$, $P < 0.05$) και με υψηλότερες τιμές στην ομάδα των γυναικών.

5. Η αντίστοιχη σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*εικόνα των Βορειοηπειρωτών για τους Έλληνες και την Ελλάδα*» με τη μεταβλητή «*φύλο*» δεν έδειξε στατιστική σημαντική διαφορά, οι τιμές όμως είναι πιο υψηλές (θετικές) για τους Βορειοηπειρώτες και στις δύο ομάδες φύλων απ' ό,τι για τους Αλβανούς με υψηλότερες όμως τιμές στην ομάδα των γυναικών.

6. Επίσης, η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*συναίσθημα για τους Αλβανούς*» (π*ι νιώθετε για τους Αλβανούς*) με την μεταβλητή «*φύλο*» έδειξε ότι δεν υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά με υψηλότερες τιμές στην ομάδα των γυναικών.

7. Αντίθετα, η αντίστοιχη σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*συναίσθημα για τους Βορειοηπειρώτες*» με τη μεταβλητή «*φύλο*» έδειξε μία στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.45$, $df = 156.46$, $P < 0.05$) με υψηλές τιμές και στις δύο ομάδες με υψηλότερες όμως τιμές στην ομάδα του γυναικείου πληθυσμού.

Συμπερασματικά, συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «*φύλο*» μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι παρατηρείται μία περισσότερο «συναίσθηματική» συμπεριφορά των γυναικών του δείγματος απ' ό,τι των ανδρών, η οποία κινείται προς τη μια ή την άλλη κατεύθυνση, ανάλογα με τη μεταβλητή. Ίσως, αυτό να εξηγείται από το γεγονός ότι η πλειοψηφία των Αλβανών στην Ελλάδα είναι άνδρες και συνδέοντάς το αυτό με την παρουσίαση της εγκληματικότητας των Αλβανών από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας να αισθάνονται ότι «*απειλούνται*» και να διακατέχονται από περισσότερους φόβους και ανασφάλειες απ' ό,τι οι άνδρες.

Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «τόπος γέννησης» με το *t-test groups* στατιστικό κριτήριο.

Οι συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με την μεταβλητή «τόπος γέννησης» στις ομάδες απαντήσεων: «Ιωάννινα» και «Αλλού» έδειξαν ότι:

1. Η σύγκριση των μέσων της μεταβλητής «ποια ήταν η γνώμη σας για τους Αλβανούς πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;» με τον παράγοντα «τόπος γέννησης» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.69$, $df = 163$, $P < 0.01$) με υψηλές τιμές στην ομάδα των απαντήσεων εκείνων που γεννήθηκαν «Αλλού».

2. Επίσης η αντίστοιχη σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοηπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;» με τον παράγοντα «τόπος γέννησης» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.10$, $df = 160.23$, $P < 0.01$) με υψηλές τιμές στην ομάδα εκείνων που γεννήθηκαν «Αλλού», δηλαδή εκτός Ιωαννίνων.

3. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοηπειρώτες;» με τον παράγοντα «τόπος γέννησης» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.10$, $df = 148$, $P < 0.05$) με υψηλές και εδώ τιμές στην ομάδα που γεννήθηκε εκτός της πόλης των Ιωαννίνων.

4. Η αντίστοιχη σύγκριση των μέσων των μεταβλητών που υποδηλώνουν γνώμη και στάσεις, με τη μεταβλητή «γνώμη για τους Αλβανούς» όπως και οι άλλες συγκρίσεις με άλλες μεταβλητές του ερωτηματολογίου δεν έδειξαν στατιστικές σημαντικές διαφορές.

Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «τόπος διαμονής» με το *t-test groups* στατιστικό κριτήριο.

Οι συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τη μεταβλητή «τόπος διαμονής» (στις ομάδες απαντήσεων «Ιωάννινα» και «Αλλού») οδήγησαν στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

1. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια ήταν η γνώμη σας για τους Αλβανούς πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;» με τον παράγοντα «τόπος διαμονής» έδειξε ότι υπάρ-

χει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.47$, $df = 163$, $P < 0.05$) με υψηλότερες τιμές στην ομάδα που διαμένει «Αλλού» (εκτός της πόλης των Ιωαννίνων).

2. Επίσης, η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοηπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα*» με τον παράγοντα «τόπος διαμονής» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -3.02$, $df = 70.50$, $P < 0.01$) με υψηλότερες και εδώ τιμές στην ομάδα που διαμένει εκτός της πόλης των Ιωαννίνων.

3. Η σύγκριση επίσης των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια είναι τώρα η γνώμη σας για τους Αλβανούς*» με τον παράγοντα «τόπος διαμονής» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.49$, $df = 57.09$, $P < 0.05$) με υψηλές και εδώ τιμές στην ομάδα που διαμένει «Αλλού», δηλαδή εκτός Ιωαννίνων.

4. Μια σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*γνώμη για τους Βορειοηπειρώτες τώρα (ποιά είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοηπειρώτες)*» στις ομάδες απαντήσεων «Ιωάννινα» και «Αλλού» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.20$, $df = 56.55$, $P < 0.05$) που οφείλεται στις υψηλές τιμές της ομάδας που διαμένει «Αλλού».

5. Επίσης, η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Αλβανούς*» με τον παράγοντα «τόπος διαμονής» έδειξε ότι υπάρχει μια στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 4.12$, $df = 139.14$, $P < 0.001$) με χαμηλές τιμές στην ομάδα που διαμένει «Αλλού». Η αντίστοιχη συσχέτιση για τους Βορειοηπειρώτες δεν έδειξε στατιστική σημαντική διαφορά.

6. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*τι νιώθετε για τους Αλβανούς;*» με τον παράγοντα «τόπος διαμονής» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.27$, $df = 165$, $P < 0.05$) με υψηλότερες μέσες τιμές στην ομάδα που διαμένει εκτός Ιωαννίνων.

7. Και η αντίστοιχη σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*συναισθήματα για τους Βορειοηπειρώτες*» (τί νιώθετε για τους Βορειοηπειρώτες;) με τον παράγοντα «τόπος διαμονής» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.28$, $df = 68.30$, $P < 0.05$) με υψηλές τιμές στην ομάδα που διαμένει «Αλλού».

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι, όπως στον παράγοντα «τόπος γέννησης» έτσι και στον παράγοντα «τόπος διαμονής», η ομάδα εκείνη του πληθυσμού που γεννήθηκε και διαμένει εκτός Ιωαννίνων έχει μία συγκε-

κριμένη στάση που είναι δύσκολο να ερμηνευθεί με τα υπάρχοντα στοιχεία και δεδομένα. Μία πιθανή εξήγηση που μπορεί να δοθεί σ' αυτό το εύρημα είναι ότι εδώ πρόκειται για άτομα που είναι δημόσιοι υπάλληλοι ή/και φοιτητές που προσωρινά διαμένουν ή εργάζονται στα Ιωάννινα και επομένως δεν διακατέχονται από τους φόβους και τις ανασφάλειες που διακατέχονται οι περισσότεροι μόνιμοι κάτοικοι των Ιωαννίνων.

Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «παρουσίαση του προβλήματος των Αλβανών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο.

Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «παρουσίαση του προβλήματος» (πιστεύετε ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσιάζουν το θέμα για τους Αλβανούς, όπως στην πραγματικότητα έχει;) στις ομάδες απαντήσεων «ναι» και «όχι», βρήκαμε ότι:

1. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Αλβανούς» με τον παράγοντα «παρουσίαση προβλήματος από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 2.34$, $df = 96.05$, $P < 0.05$) με υψηλές τιμές στην ομάδα απαντήσεων του «ναι» και χαμηλές στην ομάδα του «όχι».

2. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες» με τον παράγοντα «παρουσίαση του προβλήματος» από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 3.29$, $df = 148$, $P < 0.01$) με χαμηλές τιμές στην ομάδα απαντήσεων του «όχι» και υψηλές στην ομάδα του «ναι».

3. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «συναισθήματα για τους Βορειοηπειρώτες» με τον ίδιο παράγοντα «παρουσίαση του θέματος» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 3.16$, $df = 162.45$, $P < 0.01$) με υψηλές τιμές στην ομάδα των απαντήσεων «ναι».

4. Η αντίστοιχη σύγκριση της μεταβλητής «συναισθήματα για τους Αλβανούς» και του παράγοντα «παρουσίαση του θέματος από τα ΜΜΕ» δεν έδειξε στατιστική σημαντική διαφορά.

Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «μισθολογική εκμετάλλευση Αλβανών και Βορειοηπειρωτών» με το *t-test groups* στατιστικό κριτήριο.

Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με την ερώτηση: «πιστεύετε ότι υπάρχει μισθολογική εκμετάλλευση εις βάρος: α)Αλβανών εργαζομένων, β)Βορειοηπειρωτών εργαζομένων» στις ομάδες απαντήσεων «ναι» και «όχι» χρησιμοποιώντας το *t-test groups* στατιστικό κριτήριο διαπιστώσαμε ότι:

Για τους Αλβανούς:

1. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια κατά την άπουή σας είναι η εικόνα που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα» με τον παράγοντα «μισθολογική εκμετάλλευση» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -2.23$, $df = 150$, $P < 0.05$) με υψηλές μέσες τιμές στην ομάδα του «όχι».

Για τους Βορειοηπειρώτες:

2. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοηπειρώτες» με τον παράγοντα «μισθολογική εκμετάλλευση» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά ($t = -2.90$, $df = 44.06$, $P < 0.01$) με υψηλές μέσες τιμές στην ομάδα του «όχι».

3. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες» με τον παράγοντα «μισθολογική εκμετάλλευση» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά ($t = -2.66$, $df = 149$, $P < 0.01$) με υψηλές τιμές στην ομάδα του «όχι».

4. Συγκρίνοντας επίσης τις μέσες τιμές της μεταβλητής «τι νιώθετε για τους Βορειοηπειρώτες» με τον παράγοντα «μισθολογική εκμετάλλευση» βρέθηκε σημαντική στατιστική διαφορά ($t = -2.94$, $df = 80.10$, $P < 0.01$) με υψηλές τιμές στην ομάδα του «όχι».

5. Οι αντίστοιχες συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις ή γνώμη (π.χ. «τωρινή γνώμη, «αντίληψη Ελλήνων», «συναισθήματα που νιώθουν για τους Αλβανούς»), με τον παράγοντα «μισθολογική εκμετάλλευση» δεν έδειξαν σημαντικές διαφορές.

Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «πρόσληψη Αλβανών και Βορειοηπειρωτών σε θέσεις εργασίας» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο.

Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών του ερωτηματολογίου που υποδηλώνουν στάση με την ερώτηση: «αν στην πραγματικότητα είστε εργοδότης θα προσλαμβάνετε στη δουλειά σας: α) Αλβανούς, β) Βορειοηπειρώτες;» (απαντήσεις «ναι» και «όχι») χρησιμοποιώντας το t-test groups στατιστικό κριτήριο βρήκαμε ότι:

Για τους Βορειοηπειρώτες:

1. Η σύγκριση των μέσων της μεταβλητής «ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοηπειρώτες» με τον παράγοντα «πρόσληψη Βορειοηπειρωτών» έδειξε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ($t = 2.95$, $df = 151$, $P < 0.01$) με υψηλές τιμές στην ομάδα του «ναι».

2. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες» με τον παράγοντα «πρόσληψη Βορειοηπειρωτών» έδειξε ότι και εδώ υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ($t = 4.47$, $df = 145$, $P < 0.0001$), η οποία οφείλεται στις υψηλές μέσες τιμές της ομάδας του «ναι» και τις χαμηλές της ομάδας των «όχι».

3. Επίσης και η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «τι νιώθετε για τους Βορειοηπειρώτες» (συναισθήματα) με τον παράγοντα «πρόσληψη Βορειοηπειρωτών» έδειξε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ($t = 3.62$, $df = 86.35$, $P < 0.0001$) με υψηλές τιμές στην ομάδα του «ναι».

Για τους Αλβανούς:

4. Οι αντίστοιχες συγκρίσεις για τους Αλβανούς έδειξαν ότι δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές.

Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με τον παράγοντα «διαφορετική στάση απέναντι σε έναν Αλβανό απ' ότι σε έναν Βορειοηπειρώτη» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο.

Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάση με την ερώτηση «είναι διαφορετική η στάση σας απέναντι σε έναν Αλβανό απ' ότι σε έναν Βορειοηπειρώτη» βρήκαμε ότι:

1. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοηπειρώτες*» με τον παράγοντα «*διαφορετική στάση σε έναν Αλβανό απ' ότι σ' έναν Βορειοηπειρώτη*» (απαντήσεις «*ναι*» και «*όχι*»), έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 2.60$, $df = 148$, $P < 0.01$) με υψηλότερες τιμές στην ομάδα που απαντούν «*ναι*».

2. Η αντίστοιχη σύγκριση μεταξύ των μέσων τιμών της μεταβλητής «*τωρινή γνώμη για τους Αλβανούς*» με την μεταβλητή «*διαφορετική στάση*» έδειξε ότι δεν υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά.

3. Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών «*ποια νομίζετε ότι είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Αλβανούς*» με τη μεταβλητή «*διαφορετική στάση*» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 2.00$, $df = 140.87$, $P < 0.05$) με υψηλές τιμές στην ομάδα του «*ναι*» και χαμηλότερες στην ομάδα του «*όχι*».

4. Επίσης, η αντίστοιχη σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια νομίζετε ότι είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες*» με την μεταβλητή «*διαφορετική στάση*» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά ($t = 3.26$, $df = 142$, $P < 0.01$) με υψηλές τιμές στην ομάδα του «*ναι*» και χαμηλές τιμές στην ομάδα του «*όχι*».

5. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*ποια κατά την άποψή σας είναι η εικόνα που έχουν σχηματίσει οι Βορειοηπειρώτες για τους Έλληνες και την Ελλάδα*» με την μεταβλητή «*διαφορετική στάση*» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = 2.89$, $df = 152$, $P < 0.01$) με μεγαλύτερες τιμές στην ομάδα των «*ναι*».

6. Η αντίστοιχη σύγκριση των μέσων τιμών της ίδιας μεταβλητής «*εικόνα των Αλβανών για τους Έλληνες και την Ελλάδα*» με την μεταβλητή «*διαφορετική στάση*» δεν έδειξε σημαντική διαφορά.

7. Επίσης, η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*τι νιώθετε για τους Βορειοηπειρώτες*» με την μεταβλητή «*διαφορετική στάση*» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = 4.29$, $df = 85.30$, $P < 0.001$) με υψηλότερες τιμές στην ομάδα του «*ναι*».

8. Η αντίστοιχη σύγκριση της ίδιας μεταβλητής «*τι νιώθετε για τους Αλβανούς*» με την μεταβλητή «*διαφορετική στάση*» δεν έδειξε σημαντική διαφορά.

Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «παιδί στο ίδιο τμήμα με Αλβανάκια» με το *t-test groups* στατιστικό κριτήριο.

Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με την ερώτηση: «Θα συμφωνούσατε το παιδί σας να βρίσκεται στο ίδιο τμήμα με Αλβανούς μαθητές» χρησιμοποιώντας το *t-test groups* στατιστικό κριτήριο, διαπιστώσαμε ότι:

1. Σύγκρουση των μέσων τιμών των μεταβλητών «ποια ήταν η γνώμη σας για τους Αλβανούς πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα» και «παιδί στο ίδιο τμήμα με Αλβανάκια» (απαντήσεις «ναι» και «όχι») έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 4.82$, $df = 160$, $P < 0.0001$) η οποία οφείλεται στις υψηλές τιμές της ομάδας του «ναι» και τις χαμηλές τιμές της ομάδας του «όχι».

2. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς» με την μεταβλητή «παιδί στο ίδιο τμήμα με Αλβανάκια» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 2.06$, $df = 153$, $P < 0.05$) η οποία οφείλεται στις χαμηλές τιμές της ομάδας του «όχι» και τις υψηλότερες τιμές της ομάδας του «ναι».

3. Επίσης η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «τι νιώθετε για τους Αλβανούς» με την μεταβλητή «παιδί στο ίδιο τμήμα με Αλβανάκια» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 7.69$, $df = 163$, $P < 0.0001$) η οποία οφείλεται στις υψηλές τιμές της ομάδας του «ναι» και τις χαμηλές της ομάδας του «όχι».

Συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με την μεταβλητή «αντιμετώπιση του προβλήματος» με το *t-test groups* στατιστικό κριτήριο.

Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με την ερώτηση: «τι πρέπει να γίνει κατά τη γνώμη σας για την αντιμετώπιση του προβλήματος για τους Αλβανούς και τους Βορειοηπειρώτες» χρησιμοποιώντας το *t-test groups* στατιστικό κριτήριο διαπιστώσαμε ότι:

Για τους Αλβανούς:

1. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «ποια ήταν η γνώ-

μη σας για τους Αλβανούς πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα» με την μεταβλητή «αντιμετώπιση του προβλήματος» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.70$, $df = 131$, $P < 0.01$). Οι τιμές εκείνων που πιστεύουν ότι πρέπει να τους βοηθήσουμε είναι υψηλότερες από τις τιμές της ομάδας εκείνης που έχουν άποψη ότι πρέπει να απελαθούν ή να επιστρέψουν στα σπίτια τους.

2. Σύγκριση των μέσων τιμών της ίδιας μεταβλητής «ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς» με την μεταβλητή «αντιμετώπιση του προβλήματος» έδειξε επίσης στατιστική σημαντική διαφορά $t = -3.21$, $df = 132$, $P < 0.01$) που οφείλεται στις υψηλές τιμές της ομάδας «βοήθεια» και τις χαμηλές τιμές της ομάδας «απέλαση» ή «επιστροφή».

Για τους Βορειοπειρώτες:

3. Η σύγκριση των μέσων τιμών των μεταβλητών «ποια ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα» (με ομάδες απαντήσεων όπως και για τους Αλβανούς «βοήθεια» και «απέλαση» ή «επιστροφή») και «αντιμετώπιση του προβλήματος των Βορειοπειρωτών» έδειξε ότι υπάρχει μια σημαντική διαφορά ($t = -4.77$, $df = 125.06$, $P < 0.001$) η οποία, προφανώς, οφείλεται στις υψηλές τιμές της ομάδας «βοήθεια» και τις χαμηλές τιμές της ομάδας «απέλαση» ή «επιστροφή».

4. Επίσης η σύγκριση των μέσων τιμών της ίδιας μεταβλητής «ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοπειρώτες» με τη μεταβλητή «αντιμετώπιση του προβλήματος των Βορειοπειρωτών» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.82$, $df = 137$, $P < 0.005$). Κι εδώ η ομάδα «βοήθεια» παίρνει υψηλές τιμές απ' την ομάδα «απέλαση» ή «επιστροφή».

5. Επίσης, και η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «τι νιώθετε για τους Βορειοπειρώτες» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -2.97$, $df = 128.02$, $P < 0.005$), όπου κ' εδώ η ομάδα «βοήθεια» παίρνει υψηλότερες τιμές απ' ότι η ομάδα «απέλαση» ή «επιστροφή».

6. Όλες οι άλλες συγκρίσεις των μέσων τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τη μεταβλητή «αντιμετώπιση του προβλήματος» έδειξαν ότι δεν υπάρχουν στατιστικές σημαντικές διαφορές.

Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «συναναστροφή με Αλβανούς» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο.

Συγκρίναμε με το στατιστικό κριτήριο t-test τις μέσες τιμές των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «συναναστροφή με Αλβανούς» στις ομάδες απαντήσεων «ναι» και «όχι» και δεν βρέθηκαν στατιστικές διαφορές.

Συγκρίσεις των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «γνωστός» ή «συγγενής» Βορειοηπειρώτης με το t-test groups στατιστικό κριτήριο.

Και εδώ όλες οι σχετικές συγκρίσεις που κάναμε μεταξύ των τιμών των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις με τον παράγοντα «έχετε κανέναν γνωστό ή συγγενή σας που να είναι Βορειοηπειρώτης» δεν έδειξαν στατιστικές σημαντικές διαφορές.

Συγκρίσεις των μέσων των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις ή γνώμη με την μεταβλητή «χαρακτηριστικά ενός Αλβανού» με το t-test groups στατιστικό κριτήριο.

Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών που υποδηλώνουν στάσεις ή γνώμη, όπως «γνώμη που έχουν τώρα», «αντίληψη που πιστεύουν ότι επικρατεί στους υπόλοιπους Έλληνες για τους Αλβανούς», «εικόνα που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα» και «συναισθήματα για τους Αλβανούς» με τις μεταβλητές «υπάρχουν χαρακτηριστικά που δίνουν τον τύπο ενός Αλβανού; Ποια;» στις ομάδες «εξωτερική εμφάνιση και «εξωτερική εμφάνιση και συμπεριφορά» (όπως αυτές διαμορφώθηκαν από την ομαδοποίηση των ανοιχτών απαντήσεων) βρέθηκε ότι δεν υπάρχουν στατιστικές διαφορές.

Συγκρίσεις με Chi²

Οι διάφορες συγκρίσεις που έγιναν με το στατιστικό κριτήριο Chi² έδειξαν ότι:

1. Συγκρίνοντας τις ομάδες εκπαίδευσης (στοιχειώδης, μέση, ανώτερη και ανώτατη) των ατόμων του δείγματος με την ερώτηση «αν θα

συμφωνούσαν το παιδί τους να βρίσκεται στο ίδιο τμήμα με Αλβανάκια» (απαντήσεις «ναι» και «όχι»), διαπιστώσαμε ότι υπάρχει μια στατιστικά σημαντική διαφορά ($\text{Chi}^2 = 13.58071$, $\text{df} = 2$, $P < 0.001$). Εδώ επιβεβαιώνεται ένα αναμενόμενο αποτέλεσμα, ότι δηλαδή όσο υψηλότερη είναι η μόρφωση των ατόμων του δείγματος τόσο ανεβαίνει και το ποσοστό των καταφατικών απαντήσεων, σχετικά με την παραμονή του παιδιού τους στην ίδια σχολική τάξη με τα Αλβανάκια. Αντίθετα όσο πιο χαμηλό είναι το μορφωτικό επίπεδο τόσο πιο υψηλό είναι το ποσοστό των αρνητικών απαντήσεων.

Θέλοντας όμως να εξετάσουμε πιο λεπτομερειακά αυτή τη στάση συγκρίναμε την μεταβλητή «μόρφωση» με την μεταβλητή «*πως θα αντιδρούσατε*» (αντίδραση). Από τις απαντήσεις της δεύτερης μεταβλητής προέκυαν δύο ομάδες: α) «Θα έπαιρνα το παιδί από το τμήμα» και β) «με όλα τα μέσα». Οι αναλύσεις του Ch^2 δεν έδειξαν καμία στατιστική διαφορά, είναι άξιο όμως παρατήρησης και σχολιασμού το γεγονός ότι κι εδώ το μορφωτικό επίπεδο παίζει αποφασιστικό ρόλο στον τρόπο συμπεριφοράς. Δηλαδή, από εκείνους που στην προηγούμενη σχετική ερώτηση απάντησαν ότι δεν θα συμφωνούσαν το παιδί τους να βρίσκεται στην ίδια τάξη με Αλβανούς μαθητές, το 86,4% (51 άτομα) θα χρησιμοποιούσε κάθε μέσο (ακόμα δηλαδή και σκληρούς τρόπους, π.χ. βία), ενώ μόνο ένα 13,6% (8 άτομα) θα μετέφερε το παιδί του σε άλλο τμήμα, δηλαδή θα χρησιμοποιούσε «ήπιες» μορφές αντίδρασης.

Από τα παραπάνω ευρήματα, μπορούμε να διατυπώσουμε με βεβαιότητα την άποψη ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός, ο κοινωνικός ρατσισμός και οι διάφορες μορφές τους σχετίζονται με την μόρφωση και την εκπαίδευση. Επομένως, ένα βασικό όπλο για την καταπολέμηση του κοινωνικού ρατσισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι η υψηλή μόρφωση και εκπαίδευση.

2. Η σύγκριση των δύο μεταβλητών «*πώς κρίνετε τις ενέργειες της ελληνικής κυβέρνησης απέναντι στους Αλβανούς*» και «*πώς κρίνετε τις ενέργειες της ελληνικής κυβέρνησης απέναντι στους Βορειοηπειρώτες*» με τις κατηγορίες απαντήσεων «σωστή», «λάθος» έδειξε ότι υπάρχει μία στατιστικά σημαντική διαφορά ($\text{Chi}^2 = 62.81706$, $\text{df} = 1$, $P < 0.001$). Την πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης 55 άτομα (34,8%) την θεωρούν «σωστή» και 103 άτομα (65,2%) την θεωρούν «λάθος». Την πολιτική για τους Βορειοηπειρώτες 73 άτομα (46,2%) την θεωρούν «σωστή», ενώ 85 άτομα (53%) την θεωρούν «λάθος». Κι εδώ διαπιστώνουμε ότι αυτή η

διαφορετική στάση των ερωτηθέντων είναι πιο ευνοϊκή για τους Βορειοππειρώτες.

3. Η σύγκριση των μεταβλητών «πιστεύετε ότι υπάρχει μισθολογική εκμετάλλευση εις βάρος των Αλβανών εργαζομένων» και «πιστεύετε ότι υπάρχει μισθολογική εκμετάλλευση εις βάρος των Βορειοππειρωτών εργαζομένων» στην Ελλάδα με τις ομάδες απαντήσεων «ναι» και «όχι», έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($\text{Chi}^2 = 47.10648$, $df = 1$, $P < 0.0001$). Για τους Αλβανούς 160 άτομα (89,4%) πιστεύουν ότι υπάρχει μισθολογική εκμετάλλευση. Για τους Βορειοππειρώτες 150 άτομα (83,8%) πιστεύουν ότι υπάρχει μισθολογική εκμετάλλευση και 29 άτομα (16,2%) πιστεύουν πως δεν υπάρχει εκμετάλλευση.

Διαπιστώνουμε λοιπόν εδώ ότι στην συντριπτική τους πλειοψηφία τα άτομα του δείγματος έχουν τη γνώμη ότι τους Αλβανούς και τους Βορειοππειρώτες τους εκμεταλλεύονται μισθολογικά.

4. Επίσης, η σύγκριση των δύο ερωτήσεων «αν στην πραγματικότητα είστε εργοδότης, θα προσλαμβάνατε στη δουλειά σας Αλβανούς» και «αν στην πραγματικότητα είστε εργοδότης, θα προσλαμβάνατε στην δουλειά σας Βορειοππειρώτες» με τις ομάδες απαντήσεων «ναι» και «όχι» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($\text{Chi}^2 = 60.11339$, $df = 1$, $P < 0.0001$). Εδώ διαπιστώνουμε ότι 75 άτομα (42,6%) θα προσλάμβαναν Αλβανούς, ενώ 101 άτομα (57,4%) δεν θα προσλάμβαναν. 110 άτομα (62,5%) θα προσλάμβαναν Βορειοππειρώτες και 66 άτομα (37,5%) δεν θα προσλάμβαναν. Και εδώ διαπιστώνουμε μία διάκριση σε ό,τι αφορά την «εργοδοτική» συμπεριφορά των ατόμων του δείγματος, σε σχέση με την πρόσληψη σε θέσεις εργασίας Αλβανών και Βορειοππειρωτών σε βάρος των Αλβανών.

Συγκρίσεις παραγόντων με t-test-pairs

Για τους Αλβανούς:

1. Συγκρίναμε με το στατιστικό κριτήριο t-test-pairs τις μέσες τιμές των παραγόντων «γνώμη για τους Αλβανούς πριν έρθουν στην Ελλάδα» και «γνώμη για τους Αλβανούς τώρα» και βρήκαμε μια στατιστική σημαντική διαφορά ($t = 5.28$, $df = 152$, $P < 0.001$). Εδώ παρατηρούμε ότι η γνώμη των ερωτηθέντων για τους Αλβανούς πριν αυτοί έρθουν στην Ελλάδα ήταν «ουδέτερη», τώρα που έχουν έρθει και έχει δημιουργηθεί το πρόβλημα αλλάζουν στάση και η γνώμη τους γίνεται «αρνητική».

2. Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των παραγόντων της προηγούμενης ερώτησης με τις μέσες τιμές της μεταβλητής «*ποια νομίζετε ότι είναι η αντίληψη που κυριαρχεί στην Ελλάδα για τους Αλβανούς*» διαπιστώνουμε επίσης μια σημαντική διαφορά ($t = 10.67$, $df = 144$, $P < 0.001$). Αυτή η διαφορά οφείλεται στο γεγονός ότι ενώ οι μέσες τιμές για τη γνώμη που είχαν πριν για τους Αλβανούς είναι υψηλότερες και κινούνται στο επίπεδο «ουδέτερη» οι τιμές της γνώμης σχετικά με την αντίληψη που επικρατεί στην Ελλάδα είναι ακόμη πιο χαμηλές. Δηλαδή, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η γνώμη που επικρατεί τώρα στην Ελλάδα για τους Αλβανούς είναι ακόμη πιο «αρνητική» από αυτή που είχαν αυτοί πριν.

3. Η σύγκριση των μέσων τιμών της ίδιας μεταβλητής με τα «*αισθήματα που νιώθουν για τους Αλβανούς*» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -2.29$, $df = 157$, $P < 0.05$). Απ' ό,τι δείχνουν τα αποτελέσματα των αναλύσεων εδώ, η στάση των ατόμων του δείγματος, σε ό,τι αφορά τον συναισθηματικό τομέα είναι «θετική». Ίσως εδώ εκφράζεται περισσότερο η ανθρωπίνη πλευρά σχετικά με το πρόβλημα.

Για τους Βορειοπειρώτες:

4. Η σύγκριση των μέσων τιμών της μεταβλητής «*γνώμη για τους Βορειοπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα*» με τη «*γνώμη που πιστεύουν ότι έχουν οι υπόλοιποι Έλληνες για τους Βορειοπειρώτες*» έδειξε μια σημαντική διαφορά ($t = 3.30$, $df = 146$, $P < 0.01$). Η γνώμη για τους Βορειοπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα ήταν περισσότερο «θετική» απ' ό,τι είναι σήμερα. Παρ' ό,τι και εδώ παρατηρούμε μια πτωτική τάση των μέσων τιμών της αντίληψης που πιστεύουν ότι επικρατεί στους Έλληνες συγκρίνοντας αυτό το εύρημα με το αντίστοιχο εύρημα για τους Αλβανούς (σημείο 1) παρατηρούμε σαφώς μια εντελώς διαφορετική στάση σχετικά με τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες προς «όφελος» των Βορειοπειρωτών.

5. Επίσης η σύγκριση των μέσων τιμών της ίδιας μεταβλητής με την μεταβλητή «*πι νιώθουν για τους Βορειοπειρώτες*» έδειξε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ($t = -3.06$, $df = 155$, $P < 0.001$). Και εδώ (όπως και για τους Αλβανούς, σημείο 2) παρατηρούμε ότι τα συναισθήματα για τους Βορειοπειρώτες είναι «θετικά» και μάλιστα όπως αναμενόταν περισσότερο ευνοϊκά γι' αυτούς απ' ό,τι για τους Αλβανούς.

Για τους Αλβανούς:

6. Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των μεταβλητών «*τωρινή γνώμη για τους Αλβανούς*» και «*αντίληψη που επικρατεί στην Ελλάδα*» διαπιστώνουμε μία σημαντική διαφορά ($t = 6.21$, $df = 146$, $P < 0.001$). Παρ' ότι η γνώμη των ατόμων του δείγματος είναι «αρνητική» η αντίληψη που πιστεύουν ότι επικρατεί στην Ελλάδα πέρα από τη δική τους γνώμη, είναι ακόμη πιο πολύ «αρνητική». Εδώ είναι πολύ πιθανόν η τάση για «κοινωνικά αποδεκτή» απάντηση σε καθαρά προσωπική ερώτηση να έπαιξε κάποιο ρόλο.

7. Συγκρίνοντας τις μέσες τιμές της ίδιας μεταβλητής («*τωρινή γνώμη*») με τις μέσες τιμές της μεταβλητής «*εικόνα που έχουν οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα*» διαπιστώνουμε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -3.24$, $df = 142$, $P < 0.001$). Η διαφορά οφείλεται προφανώς στο γεγονός ότι ενώ οι τιμές της πρώτης μεταβλητής είναι χαμηλές και κινούνται στο επίπεδο του «αρνητικού» οι τιμές της δεύτερης είναι υψηλότερες και κινούνται στο επίπεδο του «θετικού». Δηλαδή, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι Αλβανοί έχουν μία «θετική» εικόνα για τους Έλληνες και την Ελλάδα.

8. Επίσης η σύγκριση των μέσων τιμών των μεταβλητών «*τωρινή γνώμη*» και «*συναισθήματα για τους Αλβανούς*» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -7.89$, $df = 154$, $P < 0.001$). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η πρώτη μεταβλητή παίρνει χαμηλές τιμές που κινούνται στο επίπεδο του «θετικού». Ενώ, δηλαδή οι ερωτηθέντες στο γνωστικό επίπεδο στάσης έχουν «αρνητική γνώμη» στο συναισθηματικό επίπεδο έχουν «θετική» στάση.

Για τους Βορειοπαιώτες:

9. Η σύγκριση των μέσων τιμών των μεταβλητών «*τωρινή γνώμη*» και «*αντίληψη που κυριαρχεί στην Ελλάδα*» έδειξε ότι υπάρχει μια στατιστικά σημαντική διαφορά ($t = 3.36$, $df = 148$, $P < 0.001$). Η διαφορά οφείλεται στο γεγονός ότι η τιμή της πρώτης μεταβλητής είναι περισσότερο «θετική» απ' ό,τι η τιμή της δεύτερης. Παρ' ότι και οι δύο τιμές κινούνται στο θετικό επίπεδο. Και εδώ παρατηρείται όμως το ίδιο φαινόμενο, όπως και στην αντίστοιχη περίπτωση με τους Αλβανούς, δηλαδή οι ερωτηθέντες να πιστεύουν ότι οι υπόλοιποι Έλληνες έχουν πιο αρνητική γνώμη απ' ό,τι αυτοί οι ίδιοι για τους Βορειοπαιώτες.

10. Επίσης η σύγκριση των μέσων τιμών της ίδιας μεταβλητής

«τωρινή γνώμη» και της μεταβλητής «τι νιώθετε για τους Βορειοηπειρώτες» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική διαφορά ($t = -4.23$, $df = 152$, $P < 0.001$), η οποία οφείλεται προφανώς στην υψηλή «θετική» τιμή της δεύτερης μεταβλητής, παρ' ότι και η τιμή της πρώτης βρίσκεται στο «θετικό» επίπεδο. Εδώ, δηλαδή, παρατηρούμε να υπάρχει μία συμφωνία στη στάση σε ό,τι αφορά τόσο την γνωστική της όσο και την συναισθηματική της πλευρά, πράγμα που δεν συμβαίνει το ίδιο και στην περίπτωση των Αλβανών (βλ. πιο πάνω σημείο 8).

Για τους Αλβανούς:

11. Η σύγκριση των μέσων τιμών των μεταβλητών «*η αντίληψη που κυριαρχεί στην Ελλάδα*» και «*η εικόνα που έχουν οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα*» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -8.46$, $df = 138$, $P < 0.001$). Η διαφορά οφείλεται στο γεγονός ότι η πρώτη μεταβλητή παίρνει χαμηλή τιμή, είναι δηλαδή «αρνητική», ενώ η δεύτερη παίρνει υψηλή και βρίσκεται στο «θετικό» επίπεδο. Δηλαδή, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι Αλβανοί έχουν θετική εικόνα για την Ελλάδα και τους Έλληνες παρ' ότι πιστεύουν ότι η γνώμη για τους Αλβανούς στην Ελλάδα είναι αρνητική.

12. Επίσης, η σύγκριση των μέσων τιμών των μεταβλητών «*η αντίληψη που κυριαρχεί στην Ελλάδα*» και «*τα συναισθήματα για τους Αλβανούς*» έδειξε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -14.13$, $df = 146$, $P < 0.001$). Κι εδώ τα συναισθήματα για τους Αλβανούς είναι «θετικά» η άποψη όμως για την αντίληψη που επικρατεί είναι «αρνητική». Δηλαδή, σε επίπεδο στάσης παρατηρείται μία ασυμφωνία μεταξύ γνωστικής που είναι αρνητική και συναισθηματικής πλευράς που είναι θετική.

Για τους Βορειοηπειρώτες:

13. Η σύγκριση των μέσων τιμών των μεταβλητών σχετικά με «*την αντίληψη που κυριαρχεί στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες*» και «*ποια κατά την άποψή τους είναι η εικόνα που έχουν σχηματίσει οι Βορειοηπειρώτες για την Ελλάδα και για τους Έλληνες*» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -2.35$, $df = 142$, $P < 0.05$). Και οι δύο μεταβλητές κινούνται στο θετικό επίπεδο στάσης, όμως η δεύτερη μεταβλητή έχει υψηλότερες τιμές. Δηλαδή, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι Βορειοηπειρώτες έχουν θετική εικόνα για τους Έλληνες και την Ελλάδα (σύγκρισε και αντίστοιχο σημείο 11 για τους Αλβανούς).

14. Επίσης η σύγκριση των μέσων τιμών των μεταβλητών «*η αντί-*

ληγη που κυριαρχεί στην Ελλάδα» και «τα συναισθήματα για τους Βορειοπειρώτες» έδειξε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -7.57$, $df = 146$, $P < 0.001$). Εδώ οι τιμές και των δύο μεταβλητών βρίσκονται στο «θετικό» επίπεδο στάσης με υψηλότερες τιμές στη δεύτερη μεταβλητή. Δηλαδή τα συναισθήματα των ατόμων του δείγματος είναι περισσότερο θετικά προς τους Βορειοπειρώτες (σύγκρισε και αντίστοιχο σημείο 12 για τους Αλβανούς).

Για τους Αλβανούς:

15. Συγκρίνοντας τις μέσες τιμών των μεταβλητών *εικόνα που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα* και *συναισθήματα για τους Αλβανούς* βρέθηκε ότι υπάρχει στατιστική σημαντική διαφορά ($t = -2.21$, $df = 148$, $P < 0.05$). Οι τιμές και των δυο μεταβλητών κινούνται προς την «θετική» κατεύθυνση, με υψηλότερες τιμές στην δεύτερη μεταβλητή, δηλαδή τα συναισθήματα για τους Αλβανούς.

Για τους Βορειοπειρώτες:

16. Συγκρίνοντας επίσης τις μέσες τιμές των μεταβλητών *εικόνα των Βορειοπειρωτών για τους Έλληνες και την Ελλάδα* και *συναισθήματα για τους Βορειοπειρώτες*, βρήκαμε ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ($t = -3.13$, $df = 151$, $P < 0.01$). Και οι δύο μεταβλητές έχουν υψηλές τιμές («θετική στάση»), η τιμή όμως της δεύτερης μεταβλητής είναι πιο υψηλή και όπως αναμενόταν οι τιμές είναι πιο υψηλές απ' ό,τι οι μέσες τιμές των αντίστοιχων δύο προηγούμενων μεταβλητών για τους Αλβανούς (σύγκρισε προηγούμενο σημείο 15).

Συμπεράσματα

Από τις διάφορες διεξοδικές στατιστικές αναλύσεις και συγκρίσεις διαπιστώσαμε ότι:

1. Οι ερωτηθέντες εμφανίζονται να έχουν διαφορετική γνώμη για τους Αλβανούς, απ' ό,τι για τους Βορειοπειρώτες με περισσότερο αρνητική γνώμη προς τους Αλβανούς.
2. Από τη σκοπιά της στάσης παρατηρούμε να υπάρχει κυρίως αρνητική γνώμη στο γνωστικό και συμπεριφοριστικό τμήμα (*kognitiver und Handlungsbereich*), ενώ αντίθετα στο συναισθηματικό τμήμα (*affektiver Bereich*) είναι πιο «θετική».
3. Το μορφωτικό επίπεδο, όπως αναμενόταν, επηρεάζει σημαντικά τη διαμόρφωση γνώμης-στάσης, γεγονός που θα πρέπει να ληφθεί

σοβαρά υπόψη στην καταπολέμηση των μορφών του κοινωνικού αποκλεισμού και κοινωνικού ρατσισμού γενικά.

4. Οι γυναίκες, σε επίπεδο γνώμης έχουν μία περισσότερο συναισθηματική στάση απ' ό,τι οι άνδρες, με περισσότερο αρνητική προς τους Αλβανούς και περισσότερο θετική προς τους Βορειοηπειρώτες. Αυτή η διαφοροποίηση των γυναικών από τους άνδρες δεν πρέπει να αναζητηθεί σε βιολογικούς-φυσιολογικούς, αλλά σε κοινωνικούς παράγοντες, όπως π.χ. επίπεδο μόρφωσης, κοινωνική θέση (status), επάγγελμα, είδος και καταμερισμός εργασίας, ανεργία κ.λ.π.

5. Η ηλικία επηρεάζει τη γνώμη των ερωτηθέντων σχετικά με τους Αλβανούς και τους Βορειοηπειρώτες. Ενώ την αρνητική γνώμη της ομάδας ηλικίας 56 ετών και άνω, για τους Αλβανούς θα την ανέμενε κανείς, σε αντίθεση με την ομάδα ηλικίας 25-40 ετών που εκφράζει θετική γνώμη, η αρνητική γνώμη της ομάδας ηλικίας 18-25 ετών δεν ήταν η αναμενόμενη. Αυτό ίσως σχετίζεται με τη γενική στάση των νέων απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα και το αβέβαιο μέλλον τους.

6. Ο τόπος γέννησης και ο τόπος διαμονής επηρεάζουν επίσης την γνώμη για τους Αλβανούς και Βορειοηπειρώτες. Η αρνητική γνώμη των κατοίκων της πόλης των Ιωαννίνων ίσως να εξηγείται από το φόβο και την ανασφάλεια από την οποία διακατέχονται, δεδομένου ότι τα σύνορα προς την Αλβανία είναι πολύ κοντά και τα Ιωάννινα είναι ο «πρώτος σταθμός» των Αλβανών στην Ελλάδα.

7. Ενώ η πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης προς τους Βορειοηπειρώτες η πλειοψηφία των ερωτηθέντων την υιοθετεί, την πολιτική προς τους Αλβανούς την θεωρεί λάθος, προτείνοντας «σκληρότερα» μέτρα.

8. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία τα άτομα του δείγματος έχουν τη γνώμη ότι τους Αλβανούς και τους Βορειοηπειρώτες στην Ελλάδα τους εκμεταλλεύονται μισθολογικά.

9. Η «εργοδοτική» συμπεριφορά των ερωτηθέντων είναι διαφορετική προς τους Αλβανούς απ' ό,τι προς τους Βορειοηπειρώτες, σε βάρος των Αλβανών, δηλαδή θα προτιμούσαν να προσλάβουν σε θέσεις εργασίας περισσότερο Βορειοηπειρώτες παρά Αλβανούς. Σ' αυτό ίσως να παίζει ένα ρόλο η κοινή καταγωγή και η κοινή γλώσσα με τους Βορειοηπειρώτες.

10. Ο τρόπος παρουσίασης του θέματος των Αλβανών και Βορειοηπειρωτών από τα Μ.Μ.Ε. επηρεάζει τη γνώμη των ερωτηθέντων του δείγματος σχετικά με την αντίληψη των υπολοίπων Ελλήνων για τους Αλβανούς και Βορειοηπειρώτες, καθώς επίσης και τα συναισθήματα που

τρέφουν προς τους Βορειοπειρώτες, ενώ αντίθετα τα συναισθήματα προς τους Αλβανούς δεν επηρεάζονται από τον τρόπο παρουσίασης.

11. Η στάση στον παράγοντα «μισθολογική εκμετάλευση» επηρεάζει τη γνώμη σχετικά με την εικόνα που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί και οι Βορειοπειρώτες για τους Έλληνες και την Ελλάδα, την «τωρινή γνώμη» και τα «συναισθήματα» για τους Βορειοπειρώτες, ενώ αντίθετα η «τωρινή γνώμη για τους Αλβανούς», η γνώμη για την «αντίληψη των άλλων Ελλήνων» και τα «συναισθήματα που νιώθουν» για τους Αλβανούς δεν επηρεάζονται απ' αυτόν τον παράγοντα.

12. Η γνώμη για τους Βορειοπειρώτες, η γνώμη σχετικά με την αντίληψη που επικρατεί στην Ελλάδα και τα συναισθήματα που νιώθουν γι' αυτούς σχετίζονται με την στάση στον παράγοντα «πρόσληψη», ενώ στην περίπτωση των Αλβανών δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο.

13. Η γνώμη για τους Βορειοπειρώτες, η αντίληψη που επικρατεί στην Ελλάδα γι' αυτούς, η εικόνα που έχουν οι Αλβανοί και οι Βορειοπειρώτες για τους Έλληνες και την Ελλάδα και τα συναισθήματα που νιώθουν οι ερωτώμενοι για τους Βορειοπειρώτες επηρεάζονται από τον παράγοντα «διαφορετική στάση σε έναν Αλβανό απ' ό,τι σε έναν Βορειοπειρώτη».

14. Η προηγούμενη γνώμη για τους Αλβανούς, η τωρινή γνώμη και τα συναισθήματα που νιώθουν τα άτομα του δείγματος για τους Αλβανούς σχετίζονται με τη στάση τους στον παράγοντα «παιδί στο ίδιο τμήμα με Αλβανούς μαθητές».

15. Η γνώμη που είχαν τα άτομα του δείγματος για τους Αλβανούς και Βορειοπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα, η τωρινή τους γνώμη για τους Αλβανούς και Βορειοπειρώτες, καθώς επίσης και τα συναισθήματα για τους Βορειοπειρώτες (όχι και για τους Αλβανούς), σχετίζονται με τη στάση στον παράγοντα «αντιμετώπιση του προβλήματος των Αλβανών και Βορειοπειρωτών».

16. Η τωρινή γνώμη των ατόμων του δείγματος για τους Αλβανούς, η γνώμη για την αντίληψη που πιστεύουν ότι επικρατεί στην Ελλάδα για τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες, καθώς επίσης και τα συναισθήματα που νιώθουν γι' αυτούς σχετίζονται με τη γνώμη που είχαν για τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα.

17. Η γνώμη για την αντίληψη που επικρατεί στην Ελλάδα για τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες τα συναισθήματα που νιώθουν γι' αυτούς

καθώς και η εικόνα που πιστεύουν ότι έχουν οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα σχετίζονται με τη γνώμη που έχουν τα άτομα του δείγματος σχετικά με τους Αλβανούς και Βορειοπειρώτες.

18. Η γνώμη για την εικόνα που έχουν οι Αλβανοί και οι Βορειοπειρώτες για τους Έλληνες και την Ελλάδα, καθώς και τα συναισθήματα που νιώθουν οι ερωτώμενοι για τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες σχετίζονται με τη γνώμη για την αντίληψη που κυριαρχεί στην Ελλάδα γι' αυτούς.

19. Επίσης, η γνώμη των ατόμων που έχουν οι Αλβανοί και οι Βορειοπειρώτες για τους Έλληνες και την Ελλάδα, καθώς και τα συναισθήματα που νιώθουν οι ερωτώμενοι για τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες σχετίζονται με τη γνώμη για την αντίληψη που κυριαρχεί στην Ελλάδα γι' αυτούς.

20. Οι παράγοντες «συναναστροφή» (επαφή) με Αλβανούς, γνωστός ή συγγενής Βορειοπειρώτης και «χαρακτηριστικά που δίνουν τον τύπο ενός Αλβανού» δεν επηρεάζουν τη γνώμη των ατόμων του δείγματος στις διάφορες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου που υποδηλώνουν στάση.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η στάση των ατόμων του δείγματος είναι διαφορετική απέναντι των Αλβανών απ' ό,τι απέναντι των Βορειοπειρωτών με περισσότερο αρνητική στάση προς τους Αλβανούς και στα τρία επίπεδα στάσης (γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό). Παρ' όλες τις διαφορετικές διακυμάνσεις και εντάσεις η αρνητική τάση της στάσης είναι σαφής, επιβεβαιώνει την αρχική μας υπόθεση και απαντά στα βασικά αρχικά ερωτήματα της έρευνας.

Γενικές επισημάνσεις

Όλα τα παραπάνω ευρήματα αυτής της έρευνας θα πρέπει να εκτιμηθούν σε συνάρτηση με την πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση που επικρατούσε εκείνη την εποχή στην Ελλάδα (βλέπε: πολιτική αστάθεια, σκάνδαλα, οικονομική κρίση, ανεργία, λιτότητα κ.λ.π.), τις εξελίξεις και την κατάσταση που επικρατούσε στην υπόλοιπη Ευρώπη (κατάρρευση των καθεστώτων των πρώην σοσιαλιστικών χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, έξαρση των εθνικιστικών κινημάτων, παράνομη μετανάστευση κ.λ.π.), και σε παγκόσμιο επίπεδο τη δημιουργία μίας «νέας τά-

ξης πραγμάτων» (πόλεμος στον Κόλπο πριν, διάλυση του πρώην κράτους της Γιουγκοσλαβίας αργότερα, πόλεμος στη Βοσνία σήμερα). Όλα αυτά είναι αδύνατο να μην επηρεάζουν την «κοινή γνώμη» σε εθνικό επίπεδο, και να μην δημιουργούν φόβους και ανασφάλειες τόσο σε ατομικό όσο και σε «κοινωνικό επίπεδο», ιδιαίτερα μάλιστα όταν η απειλή του κινδύνου βρίσκεται πολύ κοντά.

Επίσης και η μεταχείριση σε βάρος της μεγάλης ελληνικής μειονότητας στη νότιο Αλβανία από την αλβανική κυβέρνηση και η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε σχέση με τις μειονότητες αναμφίβολα επιδρά αρνητικά στην ελληνική κοινή γνώμη και δηλητηριάζει το κλίμα «καλής» φιλίας και γειτονίας με την Αλβανία και ενισχύει τις υπάρχουσες υπολανθάνουσες τάσεις του καθημερινού ρατσισμού, που αναμφίβολα υπάρχουν στην συλλογική συνείδηση των Ελλήνων¹¹.

Κλείνοντας θα ήθελα να επισημάνω ότι, σήμερα, ο «Ευρωπαίος» εγκληματολόγος-ψυχολόγος -και όλοι όσοι ασχολούνται με τον κοινωνικό ρατσισμό-, έχει να αντιμετωπίσει μία νέα πρόκληση: την ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Βέβαια, το πρόβλημα δεν είναι η «ευρωπαϊκή εκδοχή» της εγκληματολογικής θεωρίας (βλ. Πανούσης, Γ., 1993, σελ. 17), αλλά η ευρωπαϊκή αντεγκληματική πολιτική (με την ευρεία έννοια του όρου), η οποία θα έχει να αντιμετωπίσει όχι μόνον αποκλεισμούς ομάδων από μωμ, αλλά και αποκλεισμούς εθνικών κοινωνιών. Η οποιαδήποτε ουσιαστική σύγκλιση ή εναρμόνιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα περιέχει αυτόματα και «Κοινωνικούς Αποκλεισμούς».

11. Στη βιβλιογραφία της κοινωνικής ψυχολογίας υπάρχουν πολλές ενστάσεις σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης των στάσεων. Η κριτική εστιάζεται κυρίως στην ανύπαρκτη ή προβληματική σχέση μεταξύ στάσεων και συμπεριφοράς, στη μεθοδολογική κριτική που περιέχεται και στα ερευνητικά εργαλεία προσέγγισης, στον ατομικό χαρακτήρα της γνωστικής δομής κ.λπ. Για περισσότερα σχετικά μ' αυτό το θέμα, βλ. π.χ.: Eiser, 1987, Lallje/Brown/Ginsburg, 1984, Markard, 1984.

Αυτές οι ενστάσεις και κριτικές προέρχονται από μία νέα κατεύθυνση της ψυχολογίας την «ανάλυση του λόγου» (Diskursanalyse). Σχετικά μ' αυτή την τάση, βλέπε για παράδειγμα: Edwards, D./Potter, J., 1992, v. Dijk, T., 1990, Potter, J./Wetherell, M., 1987, Parker, I., 1989, Jaeger, S., 1993³.

Μια επισκόπηση και κριτική θεώρηση αυτής της τάσης σε σχέση με το θέμα: «φυλή», ως προκατάληψη ή ανάλυση λόγου του ρατσισμού, επιχειρείται από την Löscher, G., 1993. Εμείς πάντως φρονούμε ότι τόσο οι «ποσοτικές» όσο και οι «ποιοτικές» έρευνες (όπως η ανάλυση λόγου, γλώσσας ή περιεχομένου) μπορούν να συμβάλουν στη διερεύνηση του προβλήματος των στάσεων (συγκ. επίσης: Galanis, G., 1987: 132 επ.). Εξάλλου γι' αυτόν ακριβώς το λόγο στις υποσημειώσεις-παραπομπές παραθέτουμε και αποσπάσματα από δημοσιεύματα του ημερίσιου τύπου ή των συνεντεύξεων με Αλβανούς από άλλη «ποιοτική» αδημοσίευτη έρευνα, σχετική με το θέμα μας.

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Γνώμη για τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα (σε απόλυτους αριθμούς και σε ποσοστά %)

Πίνακας 2: Τωρινή γνώμη των ερωτηθέντων για τους Αλβανούς και τους Βορειοπειρώτες (σε απόλυτους αριθμούς και σε ποσοστά %)

Πίνακας 3α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια ήταν η γνώμη σας για τους Αλβανούς πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;».

Πίνακας 3β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;».

Πίνακας 4α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς;».

Πίνακας 4β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοπειρώτες;».

Πίνακας 5α. Ανάλυση της Μεταβλητής κατά μία διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Αλβανούς;».

Πίνακας 5β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες;».

Πίνακας 6α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα;».

Πίνακας 6β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που έχουν σχηματίσει οι Βορειοηπειρώτες για τους Έλληνες και την Ελλάδα;».

Πίνακας 7α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Τι νιώθετε για τους Αλβανούς;».

Πίνακας 7β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου στην ερώτηση: «Τι νιώθετε για τους Βορειοηπειρώτες;»

Πίνακας 8α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς;».

Πίνακας 8β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοηπειρώτες;».

Πίνακας 9. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά μια διεύθυνση (one way analysis of variance) της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες;».

Πίνακας 10. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δυο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και της ηλικίας στην ε-

ρώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς;»

Πίνακας 11α. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δυο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια είναι τα συναισθήματά σας για τους Αλβανούς;».

Πίνακας 11β. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και της ηλικίας στην ερώτηση: «Ποια είναι τα συναισθήματά σας για τους Βορειοηπειρώτες;».

Πίνακας 12. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και του φύλου στην ερώτηση: «Ποια ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοηπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;»

Πίνακας 13. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και του φύλου στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Αλβανούς;».

Πίνακας 14. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και του φύλου στην ερώτηση: «Ποια νομίζετε πως είναι η αντίληψη που κυριαρχεί πέρα από την προσωπική σας άποψη στην Ελλάδα για τους Βορειοηπειρώτες;».

Πίνακας 15. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) των μεταβλητών μόρφωσης και φύλου με την ερώτηση: «Ποια κατά την άποψή σας είναι η εικόνα που έχουν σχηματίσει οι Αλβανοί για τους Έλληνες και την Ελλάδα;».

Πίνακας 16. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δυο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και του φύλου στην ερώτηση: «Τι νιώθετε για τους Βορειοηπειρώτες;».

Πίνακας 17. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis of variance) του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου γέννησης στην ερώτηση: «Ποια ήταν η γνώμη σας για τους Βορειοηπειρώτες πριν έρθουν στην Ελλάδα και πριν δημιουργηθεί το πρόβλημα;».

Πίνακας 18. Ανάλυση της Μεταβλητότητας κατά δύο διευθύνσεις (two way analysis) του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου γέννησης στην ερώτηση: «Ποια είναι η γνώμη σας τώρα για τους Βορειοηπειρώτες;».

Επιλογή Βιβλιογραφίας

- ALBRECHT, P. -A.: Junge Ausländer vor den Kontrollinstanzen der Bundesrepublik. In: Schüler - Springorum (Hrsg): Jugend und Kriminalität. Frankfurt/M. 1983, S. 62-67.
- ALBRECHT, P. -A. /PFEIFFER, Ch.: Die Kriminalität junger Ausländer. Befunde und Reaktionen sozialer Kontrollinstanzen. München 1979.
- BEUTEL, P. /KÜFFNER, H. /SCHUBÖ, W.: SPSS 8. Statistikprogramm system für die Sozialwissenschaften. Stuttgart, New York 1980.
- BORTZ, J.: Lehrbuch der empirischen Forschung. Berlin 1984.
- CLAUSS, G. /EBNER, H.: Grundlagen der Statistik für Psychologen, Pädagogen und Soziologen. Zürich und Frankfurt/M. 1975.
- DAWES, R.M.: Measures and indicators of attitude. N. York 1977.
- DELGADO, J. M.: "Die Gastarbeiter" in der Presse. Opladen 1972.
- ΔΗΜΟΥ, Γ. Η.: Η φροντιστηριακή δραστηριότητα στην Ελλάδα. Διερεύνηση του φαινομένου του φροντιστηρίου από τη σκοπιά της στάσης, Αθήνα, 1992.
- v. DIJK, T.: "Discourse & Society: a new journal for a new research focus", in: Discourse & Society I, 1990, S. 5-16.
- DORSCH, F.: Psychologisches Wörterbuch. Hrsg. von Friedrich Dorsch... Red: Horst Ries. - 11., erg. Aufl. - Bern; Stuttgart; Toronto 1987, Nachdruck 1992.
- EDWARDS, D /POTTER, J.: Discursive Psychology, London, κ.α. 1992.
- EISER, J.R., The expression of attitudes, New York, 1987.
- FLADE, A.: Zur Kriminalität junger Ausländer. In: Stiksrud, A./Wobit, F. (Hrsg.): Adoleszenz und Postadoleszenz. Eschborn bei Frankfurt/M. 1985, S. 137-147.
- FRIEDRICHS, J.: Methoden empirischer Sozialforschung. Reinbek bei Hamburg 1976.
- GALANIS, G.N.: Migrantenkriminalität in der Presse. Eine inhaltsanalytische Untersuchung dargestellt am Beispiel der Zeitschriften STERN und QUICK von 1960 - 1982, Berlin, 1987.

- GALANIS, G.N.: Migranten als Minorität im Spiegel der Presse. Eine Längsschnittuntersuchung der Berichterstattung von Stern, Quick und Spiegel in den Jahren 1960 bis 1982. Frankfurt/M., Bern, N. York, Paris 1989.
- GALANIS, G.: Das Bild der griechischen Bevölkerung von Migrantenarbeitern aus Albanien (Albaner und Nordepiroten) am Beispiel der Stadt Ioannina (Unter besonderer Berücksichtigung der Variablen: Bildung, Beruf, Alter, Geschlecht, Geburts- und Wohnort). Beitrag zur AJK-Tagung "Sozialer Ausschluss" 12.-14. November, 1993, Burkhardhaus, Gelnhausen.
- ΓΑΛΑΝΗΣ, Γ. Ν.: Η εγκληματικότητα των μεταναστών στον τύπο. Επιδείωση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 74, 1989α, σ. 37-71 (ανάτυπο).
- ΓΑΛΑΝΗΣ, Γ. Ν.: Εγκληματικότητα και μέσα μαζικής επικοινωνίας. Κοινωνική Εργασία, έτος 4, τεύχος 16, 1989β, σ. 229-234.
- ΓΑΛΑΝΗΣ Γ. Ν.: Η εικόνα των μεταναστών όπως προβαλλόταν από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Επιδείωση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 81, 1991, σ. 91-140.
- ΓΑΛΑΝΗΣ Γ. /ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ, ΓΡ.: Ο κοινωνικός αποκλεισμός. Γενικό Διάγραμμα του προβλήματος και επιγραμματικές αναιρετικές προτάσεις. (Υπό δημοσίευση στα «Χρονικά» του εργαστηρίου Εγκληματολογίας και Δικαστικής Ψυχιατρικής, Τμήματος Νομικής, Πανεπιστημίου Θράκης, τεύχος 7, 1994).
- GRÜBER, H. -B.: Kriminalität der Gastarbeiter. Zusammenhang zwischen kulturellem Konflikt und Kriminalität. Untersuchung in der Freien und Hansestadt Hamburg für die Jahre 1964/1965. (Diss.) Hamburg 1969.
- HAMBURGER, F.: Ausländerkriminalität. Die Politisierung eines sozialen Problems. In: Informationsdienst zur Ausländerarbeit, Institut für Sozialarbeit und Sozialpädagogik (ISS), Frankfurt/M., 4/1983, S. 38-44.
- HAMBURGER, F. /SEVS, L. /WOLTER, O.: Zur Delinquenz ausländischer Jugendlicher, Wiesbaden, Bundeskriminalamt, 1984.
- HEINE, E.: Ausländer in der veröffentlichten Meinung. Perspektiven einer Integration. In: Autorengruppe Ausländerforschung (Hrsg.): Zwischen Getto und Knast. Jugendliche Ausländer in der Bundesrepublik. Ein Handbuch. Reinbek bei Hamburg 1981, S. 19-42.
- HERKNER, W.: Einführung in die Sozialpsychologie. Bern, Stuttgart,

Wien 19812.

- JAKER, S.: BrandSaetze, Rassismus im Alltag, Duisburg, 1993, 3. Auflage.
- KAISER, G.: Gastarbeiterkriminalität. Ihre Erklärung als Kulturkonflikt. In: Ansav, T./ Gessner, V. (Hrsg.): Gastarbeiter in Gesellschaft und Recht. München 1974, S. 208-281.
- KAISER, G.: Kriminologie. Ein Lehrbuch. Heidelberg-Karlsruhe 1980.
- KAISER, G.: Kriminologie. Eine Einführung in die Grundlagen. Heidelberg 1983, S. 231 - 249.
- KARYDIS, V.: The fear of crime in Athens and the construction of the "dangerous albanian" stereotype. In: Chroniques. Laboratoire de Criminologie et de Psychiatrie Légale, Faculté de Droit, Université de Thra-ce. Volume 5, Décembre 1992, S. 97-103.
- KERNER, H. — J.: Kriminalstatistik. Stichwort in: Kaiser, G./ Kerner, H. — J. / Sack, F./ Schellhoss, H. (Hrsg.): Kleines kriminologisches Wörterbuch. Heidelberg 19852, S. 260 - 267.
- KÜRZINGER, J.: Ausländerkriminalität. In: Kriminologie Stuttgart 1982, S. 221 ff.
- LALLJEE, M./BROWN, L. B./GINSBURG, G. P.: Attitudes, dispositions, behaviour or evaluation, in: British Journal of Social Psychology 23, 1984, S. 233-244.
- LÖSCHPER, G.: "Rasse" als Vorurteil vs. Diskursanalyse des Rassismus. Reitrag zur AJK Tagung "Sozialer Ausschluss" 12.-14 November, 1993, Burckhardhaus, Gelnhausen.
- MARKARD, M.: Einstellung-Kritik eines sozialpsychologischen Grundkonzepts, Frankfurt a. M./New York, 1984.
- MAXHEIM, R./SIMON, K.—H.: Themenstrukturen der Presseberichterstattung über Ausländer. In: Informationsdienst zur Ausländerarbeit. Frankfurt/M. 2/1987, S. 24-29.
- MAYNTZ, R./HOLM, K./HÜBNER, P.: Einführung in die Methoden der empirischen Soziologie. Köln, Opladen, 19785.
- MERTEN, K.: Das Bild der Ausländer in der deutschen Presse. Ergebnisse einer systematischen Inhaltsanalyse (Hrsg.): Zentrum für Türkei-studien. Frankfurt/M. 1986.
- MUMMENDEY, A/MUMMENDEY, H.D.: Begriff, Messung und Verhaltensrelevanz sozialer Einstellung. Biel. Arb. zur Soz. Psych. Nr. 21. Bielefeld 1977.
- NAUCK, B.: Kriminalität bei Ausländern. In: Seitz, W. (Hrsg.):